

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “ผู้หญิง ความรุนแรงในครอบครัว การหย่าร้างในฐานะทางเลือก” นี้ ผู้ศึกษาใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีสตรีนิยม (Feminist Theories)
 - 1.1 แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism)
 - 1.2 แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism)
 - 1.3 แนวคิดสตรีนิยมสายสุดขั้วหรือถอนรากถอนโคน (Radical Feminism)
 - 1.3.1 แนวคิดสตรีนิยมแนวนิยมหญิงหรือสายวัฒนธรรม (Cultural Feminism)
2. แนวคิดวงจรความรุนแรง (Cycle of Violence Theory)
3. ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ดิฉันได้สำรวจแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษาเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นศึกษา และช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา สิ่งแรกคือความหมายของความรุนแรงต่อผู้หญิง เพื่อเข้าใจความหมายและสะท้อนให้เห็นภาพทั่วไปของปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง และเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจ ในปรากฏการณ์มากขึ้น จากนั้น จึงเสนอแนวคิดสตรีนิยม ทั้งแบบเสรีนิยม (Liberal Feminism) แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) แนวคิดสตรีนิยมสายสุดขั้วหรือถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) แนวคิดสายวัฒนธรรม (Cultural Feminism) แนวคิดระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย (Gender relation role) แนวคิดวงจรความรุนแรง และ ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงสิ่งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังกระบวนการความรุนแรงในครอบครัว ทั้งการเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ รวมถึงปัจจัยเงื่อนไขที่กำหนดเป็นทางเลือกสู่หนทางยุติความรุนแรงนั้น

ความหมายของความรุนแรงต่อผู้หญิง

องค์การสหประชาชาติได้ให้คำนิยามเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2536 ในปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง มาตรา 1 ได้ระบุว่า ความรุนแรงต่อผู้หญิง หมายถึง “การกระทำใด ๆ ที่เป็นความรุนแรงที่เกิดจากอคติทางเพศ (Gender-based violence) ซึ่งเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานทางร่างกาย ทางเพศและทางจิตใจต่อผู้หญิง รวมทั้งการขู่ 위협 คุกคาม กีดกันเสรีภาพทั้งในที่สาธารณะและในชีวิตส่วนตัว และหมายถึง ความรุนแรงต่อร่างกาย เพศ และจิตใจ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว รวมทั้งการทุบตี การทารุณ กิจกรรมทางเพศต่อเด็กผู้หญิงในบ้าน ความรุนแรงอันมีเหตุจากลัทธิชู้สาว การข่มขืนโดยคู่สมรส การขลิบอวัยวะเพศของผู้หญิง การปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ อันเป็นอันตรายต่อผู้หญิง ความรุนแรงที่กระทำต่อผู้ที่มีคู่สมรส และความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับการหาประโยชน์จากผู้หญิง (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักรายการรัฐมนตรี, 2543, น. 2)

สุธีรา ทอมสัน วิจิตรานนท์ และ เมธินี พงษ์เวช (2543, น. 5) ได้ให้ความหมายคำว่า “ความรุนแรง” ไว้ดังนี้ ความรุนแรงเป็นพฤติกรรมและการกระทำที่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ คำพูด และการทำร้ายทางเพศด้วยวิธีการบังคับ ขู่ 위협 ทำร้ายทุบตี คุกคาม กีดกันเสรีภาพ ทั้งในที่สาธารณะ และในการดำเนินชีวิตส่วนตัว จนทำให้ผู้ถูกกระทำได้รับความทุกข์ทรมาน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องซับซ้อน มีหลายรูปแบบและมองได้จากหลายมุมมองว่ามีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยในระดับครอบครัว ปัจจัยชุมชน และปัจจัยสังคม

ความหมายข้างต้นทำให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่า ความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็น “พฤติกรรมอันตราย” หมายถึงการกระทำรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อหญิงเพราะเหตุที่เป็นหญิง ดังนั้นการกระทำรุนแรงต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้นในครอบครัวย่อมเรียกว่าความรุนแรงต่อหญิงได้ การพิจารณาศึกษาภายใต้แนวคิดที่เชื่อมโยงกับมิติหญิงชายจะทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ด้วยเหตุปัจจัยสำคัญของความรุนแรงที่ว่านี้เกิดขึ้นจากสภาพที่ด้อยกว่าของผู้หญิงในสังคม

ส่วนแฮมตัน อาร์ แอล (Hamton R. L., 1966, p. 13) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวว่า หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากผู้ชายที่กระทำต่อร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และทางเพศ เพื่อแสดงความเป็นอำนาจ และเพื่อควบคุมผู้หญิงหรือภรรยาของตน

เพ็ญศรี พิชัยสนธิ (2540, น. 7) ได้ให้ความหมายความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวว่า หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่สมาชิกครอบครัวกระทำต่อกันแล้วมีผลให้ผู้ถูกกระทำได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ

วอล์เกอร์ แอล. อี (Walker L. E., 1987, p. 31) ให้ความหมายว่า ความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรี คือการที่ภรรยาถูกสามีทำร้ายครั้งแล้วครั้งเล่าทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยสามีมุ่งที่จะควบคุมภรรยาให้ทำหรือไม่ให้ทำการบางอย่างที่สามีต้องการโดยมิได้คำนึงถึงสิทธิส่วนตัวของภรรยา

มูลนิธิเพื่อนหญิง (2543, น. 3) ให้ความหมายความรุนแรงในครอบครัวว่า หมายถึง พฤติกรรมการล่วงละเมิด บังคับ ทุบตี ทำร้าย บุคคลในครอบครัว

จากการให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรี โดยบุคคลทั้งหลายข้างต้น สรุปได้ว่า ความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรี คือการที่ผู้หญิงถูกทำร้ายต่อร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และเพศ เพื่อเป็นการแสดงออกถึงอำนาจของผู้ชาย หรือบุคคลที่เป็นสามี เป็นการควบคุมสตรีให้ทำการบางอย่าง ที่ผู้ชายต้องการจะให้ผู้หญิงซึ่งเป็นภรรยาของตนทำ หรือไม่ให้ทำ โดยไม่คำนึงถึงสิทธิส่วนตัวของผู้หญิง เป็นการใช้รูปแบบ และระดับความรุนแรงที่แตกต่างกันในลักษณะของการทำร้ายร่างกาย ที่ก่อให้เกิดบาดเจ็บทางร่างกายทั้งในระดับเล็กน้อย ไปจนถึงระดับรุนแรง หรืออาจถึงแก่ชีวิตโดยการใช้อาวุธ และไม่ใช้อาวุธ การถูกทำร้ายทางร่างกายยังส่งผลต่อความบาดเจ็บของจิตใจอีกด้วย

“ความรุนแรง” ที่ว่านี้ไม่ได้หมายถึงการทำร้ายร่างกายที่มีผลกระทบต่อจิตใจของผู้ถูกกระทำเท่านั้น แต่ยังหมายถึง โดยวาจา ต่ำทอ เสียดสี ประชดประชันอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการทำร้ายที่ไม่ได้ใช้คำพูด วาจา แต่เป็นพฤติกรรมของคนในครอบครัวที่สร้างบาดแผลเจ็บปวดและเรื้อรัง เช่น กรณีการมีคู่ สามีแบ่งปันความรักให้หญิงอื่น หรือแอบไปอุ้มชูเลี้ยงดูหญิงอื่นไว้เป็นอนุภรรยา ก่อให้เกิดความเจ็บปวดด้านจิตใจ จึงสรุปได้ว่า ความรุนแรงอันเกิดขึ้นต่อร่างกาย วาจา และจิตใจ ส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำทั้งกาย วาจา ใจ เช่นกัน

ตั้งแต่เริ่มแรก การศึกษาความรุนแรงที่มีต่อสตรี มุ่งเน้นไปยังความรุนแรงที่เกิดขึ้นนอกบ้าน เช่น การข่มขืนกระทำชำเรา การฆาตกรรมที่กระทำโดยคนแปลกหน้า สิ่งเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นอาชญากรรม ในขณะที่ความรุนแรงในครอบครัวไม่ได้รับการเหลียวแล และไม่ได้ถูกมองว่าเป็นอาชญากรรม ทั้งนี้เพราะสังคมยังมองครอบครัวในฐานะของจุดรวมความรัก ความสงบและราบรื่น เป็นสถานที่ที่ปกป้องคุ้มครองคนในครอบครัว คนที่ไม่มีครอบครัว ไม่มีบ้านบางครั้งก็ถูกตีตราจากสังคม ถูกบังคับให้กลับไปสู่ครอบครัว (Wexler, 1982; Brown, 1987)

Del Martin (1978 อ้างถึงใน Yllo,1993, p.49) อธิบายความหมายของความรุนแรงต่อภรรยาว่า ความรุนแรงเป็นวิธีการของผู้ชายในการรักษาอำนาจของเขาภายในชีวิตแต่งงาน

Storderu and Stille (1989 อ้างถึงใน โชติมา กาญจนกุล, 2540, น. 17) อธิบายความหมายของความรุนแรงต่อผู้หญิงว่า เป็นพฤติกรรมที่เพศชายกระทำในความสัมพันธ์ระหว่างเขาและผู้หญิง โดยมีเป้าหมายเพื่อควบคุมและกดขี่ รวมทั้งคงความมีอำนาจของตนเหนือผู้หญิง

สรุปได้ว่า ความรุนแรงต่อสตรี คือการกระทำใด ๆ ที่แสดงความรุนแรงต่อผู้หญิง ซึ่งส่งผลหรือนำไปสู่การทำร้ายร่างกาย หรือจิตใจ หรือการทำร้ายทางเพศต่อผู้หญิง หรือทำให้ผู้หญิงทุกข์ทรมานโดยการขู่ว่าจะทำร้ายในลักษณะนั้น ๆ การบังคับขู่เข็ญ หรือการจำกัดเสรีภาพ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในส่วนตัวหรือสาธารณะ การทำร้ายภรรยา (Violence Against Wives) ก็เป็นความรุนแรงในครอบครัว (Family Violence) ประเภทหนึ่ง เป็นความรุนแรงที่สามีกระทำต่อภรรยา ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งประเด็นไปที่ตัวผู้หญิงให้คำอธิบายต่อปัญหาความรุนแรงที่ได้รับ การตอบได้ไปจนสู่ทางเลือกที่ตัวผู้หญิงได้กระทำ

ประเภทของการใช้ความรุนแรงต่อสตรี

ประเภทของการใช้ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว โดยเฉพาะ ความรุนแรงที่สามีกระทำรุนแรงต่อภรรยา ในงานวิจัยเรื่องนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ คือ

1. ความรุนแรงทางด้านร่างกาย หมายถึง การใช้กำลัง หรือ อุปกรณ์ใด ๆ เป็นอาวุธมีผลทำให้สตรีที่ถูกทำร้าย ได้รับบาดเจ็บ การใช้ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว เช่น กรณีสามีกระทำรุนแรงต่อตัวผู้เป็นภรรยา อันได้แก่ การใช้กำลังกระทำการทำร้ายร่างกาย ตั้งแต่ระดับเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปจนถึงการใช้กำลังขั้นรุนแรง เช่น การผลัก ตบ ตี ต่อย ทูบ ตะ กระทุบ กระชาก บีบคอ การขว้างปาสิ่งของใส่ จนถึง การทำร้ายร่างกายชนิดบาดเจ็บสาหัส ด้วยอาวุธ หรือของมีคมต่าง ๆ นอกจากนี้การทำร้ายทางเพศ ซึ่งเป็นเหตุให้ภรรยาทุกข์ใจจนป่วยเป็นมะเร็งปากมดลูก หรือเป็นเหตุให้ภรรยาและบุตรติดเชื้อเอดส์ ก็เป็นการทำร้ายร่างกายที่กระทำต่อสุขภาพของสตรีและเด็กอย่างหนึ่ง ในด้านปัญหาสุขภาพ ของสตรีและเด็กด้วย

2. ความรุนแรงทางด้านจิตใจ หมายถึง การกระทำหรือการละเว้นใด ๆ ก็ตาม ที่มีผลทำให้สตรีผู้ถูกกระทำได้รับความเสียหาย หรือเสียสิทธิเสรีภาพ นอกจากนี้การทำร้ายด้านจิตใจ ยังเป็นการที่สามีกระทำรุนแรงต่อตัวผู้เป็นภรรยา โดยการแสดงด้วยวาจา หรือแสดงท่าทีและการ

กระทำ ได้แก่ การพุดจาตุถูก การพุดประชิดประชัน คำว่าด้วยคำหยาบคาย ตะคอก ตวาด เปรียบเทียบเป็นสัตว์ประณามว่าชั่วช้า การพุดข่มขู่ การทำท่าทีโกรธ การทำให้ขายหน้า การแสดงท่าทีเฉยเมย การโดดเดี่ยว ไม่ให้คบกับบุคคลอื่น หรือการมีภรรยาหลายคนในเวลาเดียวกัน การไม่รับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร การละเลยหน้าที่ของสามีที่มีต่อภรรยา ก็เป็นการทำร้ายทางด้านจิตใจต่อสตรีในครอบครัวอย่างหนึ่งด้วย

3. ความรุนแรงทางด้านเพศ หมายถึง การที่สามีกระทำความรุนแรงต่อตัวผู้เป็นภรรยา การกระทำในลักษณะฉวนลาม การละเมิดสิทธิทางเพศ ได้แก่ การใช้กำลังบังคับภรรยา ให้ภรรยามีเพศสัมพันธ์ในลักษณะที่ภรรยาไม่ชอบ และไม่ต้องการ การบังคับให้ภรรยาขายบริการทางเพศ หรือมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น และการมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาโดยไม่คำนึงว่าภรรยาจะมีความสุขหรือไม่ (กิตติวิภา สุวรรณรัตน์, 2545, น. 40-46)

องค์การอนามัยโลก (WHO) (1998 อ้างถึงใน กฤตยา อาชวนิจกุล, 2546, น. 2) ได้แยกความรุนแรงเป็น 2 ประเภท ประเภทแรกคือความรุนแรงทางตรงอันมีที่มาจากบุคคล มักมีผลเชิงทำร้ายร่างกาย และอันที่สอง คือ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง อันมีที่มาจากสิ่งที่ไม่ใช่ตัวบุคคล แต่เป็นอะไรก็ตามที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างศักยภาพของมนุษย์ซึ่งเป็นกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นและดำรงอยู่ในโครงสร้างหรือระบบสังคมวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องยาวนานและปรากฏมาในรูปของอำนาจที่ไม่เสมอภาคกัน ความรุนแรงทางด้านร่างกาย ทางเพศ และทางด้านจิตใจที่เป็นเหมือนมรดกตกทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง องค์การอนามัยโลกได้รายงานไว้ว่า ลูกชายและลูกสาวของแม่ที่ถูกกระทำรุนแรงหลายราย ได้เจริญรอยตามพฤติกรรมความรุนแรงของพ่อ ซึ่งเป็นผู้กระทำ หรือมีฉะนั้นก็ยอมรับสภาพการถูกกระทำไปโดยปริยาย ส่วนเด็กที่ประสบพบเห็นแม่ถูกกระทำรุนแรง ก็ได้รับผลกระทบต่อจิตใจและอารมณ์ ไม่ต่างจากแม่เท่าใดนัก

สาเหตุหลักของการใช้ความรุนแรงต่อสตรี

Lori Heis พุดถึงสาเหตุหลักของการใช้ความรุนแรงรุนแรงต่อสตรีว่าแบ่งได้เป็น 4 ระดับ (1993 อ้างถึงใน ศิริเพชร ศิริวัฒนา, 2538, น. 13) ดังนี้

1. โครงสร้างทางสังคมโดยรวม สภาพสังคมโดยรวมที่เป็นระบบปิตาธิปไตย หรือระบบความคิดและบทบาทของหญิงและชาย ได้แก่ ความเชื่อที่ว่าผู้ชายเป็นเพศที่แข็งแกร่งและมีอำนาจมีพลังกำลัง ค่านิยมของสังคมและทัศนคติของผู้คนรอบข้างรองรับอยู่ ความเชื่อที่ผิด ๆ (Myths) ในเรื่องสถานภาพแบบที่เน้นอำนาจของผู้ชาย นอกจากนี้ ค่านิยมในเรื่องบทบาททางเพศ

ที่ผิด ๆ โดยมีวัฒนธรรมและเหตุผลเหนือเพศหญิง ซึ่งเป็นเพศที่อ่อนแอ นุ่มนวล ไร้เหตุผล ผู้ชายจึงเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำ เป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้หญิงจึงเป็นเพียงผู้ตามเท่านั้น ความเชื่อที่ว่าความก้าวร้าว รุนแรงของผู้ชายเป็นเรื่องปกติ ถือว่ามีความเป็นชายชาตรี แต่ถ้าผู้หญิงไม่สมควร เพราะจะถูกมองว่าไม่มีความเป็นกุลสตรี ความเชื่อที่ว่าศรัทธาที่ดีต้องสงบเสงี่ยมเจียมตน ไม่ต่อล้อต่อเถียงสามี ต้องอดทน เคารพ เชื่อฟังสามี พร้อมทั้งปรนนิบัติสามีในทุก ๆ เรื่อง ความเชื่อที่ว่าสามีคือเจ้าของชีวิตภรรยา มีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ แม้แต่การทำโทษด้วยการทุบตี ภรรยาไม่มีสิทธิต่อต้านและบุคคลอื่นไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสามีภรรยาด้วยกัน เป็นเรื่องของลึนกับพันกระทบกัน ยิ่งพอตีลูกยิ่งมีอำนาจกระทำได้โดยไม่มีความผิด บุคคลอื่นไม่ควรสนใจ ความเชื่อที่ว่าผู้ชายมีเมียแล้ว จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงอื่นอีกก็ได้เป็นเรื่องปกติ แต่ผู้หญิงที่มีสามีแล้ว ถ้ามีความสัมพันธ์กับชายอื่นถือว่าคบชู้ชู้ชาย เป็นหญิงเลว ไม่มีใครสมาคมด้วย

2. ระดับสถาบันและบริบทของสังคมในระดับชุมชนใกล้เคียง (Immediate Social Context) ที่มีปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความรุนแรง (risk factors) ได้แก่ อัตราการว่างงานสูง อัตราอาชญากรรมสูง จำนวนแหล่งอบายมุข การแพร่ระบาดของยาเสพติด สื่อลามกและสื่อรุนแรงอื่น ๆ รวมถึงสถานภาพของผู้หญิงที่ต่ำ และการอยู่โดดเดี่ยวของผู้หญิง ส่งผลให้โอกาสที่จะเกิดความรุนแรงต่อสตรีย่อมสูงกว่าในชุมชนที่ปราศจากปัญหาเหล่านี้ นอกจากนี้ยังพบปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมและสภาพแวดล้อม ดังนี้

2.1 สังคมที่ขาดการตื่นตัวในเรื่องสิทธิมนุษยชนและไม่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิพื้นฐานเท่าเทียมกัน จะมองว่าบุคคลที่มีสถานภาพสูงกว่า มีสิทธิเหนือกว่าบุคคลอื่นเป็นเรื่องปกติ สตรีและเด็กที่มีสถานภาพต่ำด้อยกว่าชาย จึงไม่ได้รับสิทธิต่าง ๆ เท่ากับชาย เป็นเหตุให้ถูกกระทำรุนแรงหรือเอาจริงเอาจังเปรียบมากกว่า

2.2 สังคมที่มีพฤติกรรมรุนแรงเป็นตัวอย่างให้เห็นมา สังคมจะมองเรื่องความรุนแรงเป็นเรื่องปกติและยอมรับความรุนแรงมากขึ้น หากพฤติกรรมบางอย่าง ที่จะสะท้อนความรุนแรงว่าเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์จะยังเป็นแรงจูงใจให้กระทำรุนแรง

2.3 สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความรุนแรง สภาพแวดล้อมที่สร้างความกดดัน และความเครียด คนในสังคมนั้นจะก้าวร้าวและกระทำรุนแรงได้มาก

2.4 ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในบ้าน (Immediate Family Context) ได้แก่ความเป็นใหญ่ของชายในบ้าน โดยเฉพาะการครอบครองทรัพย์สิน และอำนาจในการจัดการเรื่องในครอบครัวทุกด้าน การไม่พูดจาสื่อสารกันของสามีภรรยาและคนในบ้าน และความขัดแย้งในชีวิตแต่งงาน ครอบครัวที่มีลักษณะเหล่านี้ ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสเสี่ยงสูงมากต่อการถูกกระทำ

รุนแรง ซึ่งปัจจัยร่วมในระดับความสัมพันธ์ของบุคคลในบ้านที่พบบ่อยในเรื่องพฤติกรรมความรุนแรงของครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ได้แก่ สถานะที่คู่สมรสอยู่กันตามลำพังแยกจากคนอื่น และมีการควบคุมโดยสังคมน้อย หรือไม่มีใครมายุ่งเกี่ยวกับครอบครัวเลย ลักษณะแบบนี้จะเกิดความรุนแรงในครอบครัวได้มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่ก่อตั้งโดยปราศจากความพร้อม

2.5 ความแตกต่างเชิงอำนาจ คนที่อำนาจเหนือกว่าจะใช้อำนาจบังคับเอาจากผู้ที่ยกย่องว่า ยิ่งอำนาจแตกต่างกันมาก ความรุนแรงก็ยิ่งเกิดขึ้นมาก ถ้าวัดความแตกต่างเชิงอำนาจนี้ได้ ความรุนแรงจะลดลง ชายที่ไม่มีอำนาจควบคุมในที่ทำงานหรือในสังคมเลย แต่มีอำนาจควบคุมพฤติกรรมสมาชิกในครอบครัวได้ จะแสดงอำนาจในครอบครัวต่อภรรยาและบุตร ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปการใช้ความรุนแรงในครอบครัวได้

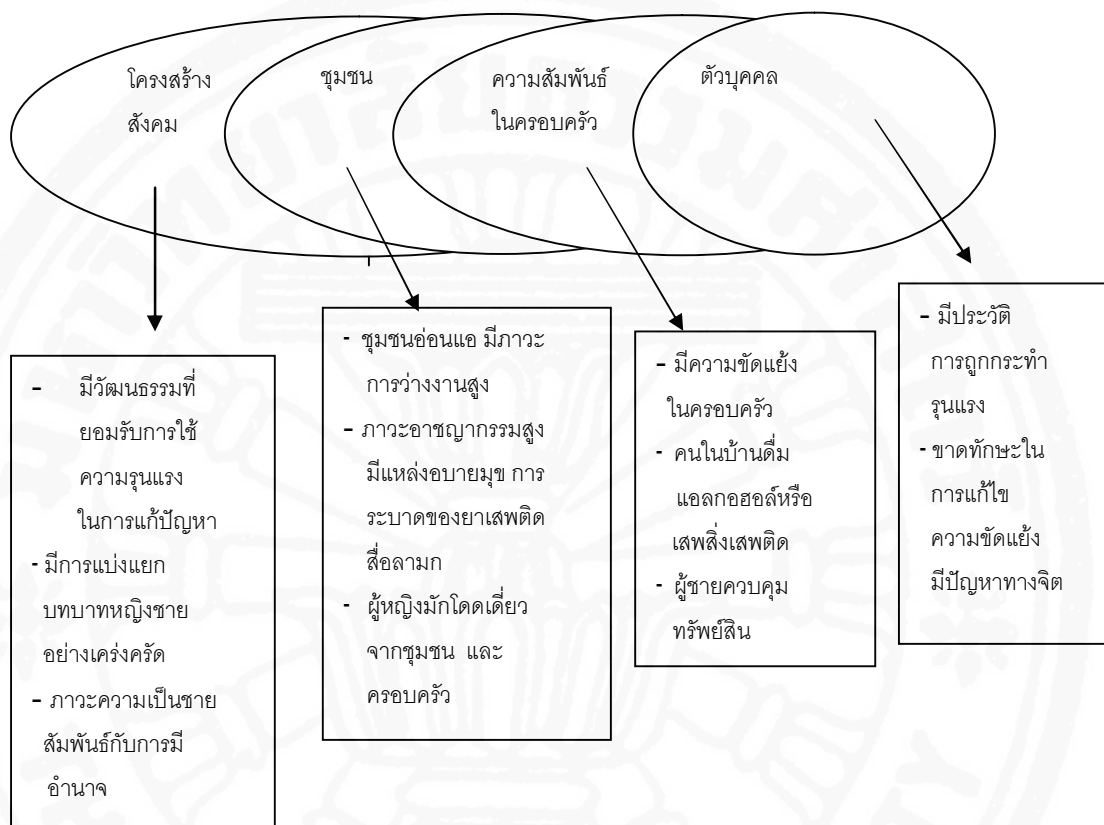
2.6 การไม่ปรับตัวเข้าหากัน ระหว่างสามีและภรรยา เมื่อมีปัญหา ก็จะเก็บกด เอาไว้จนถึงจุดหนึ่งก็จะมีปากเสียงกันและนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ได้

3. ปัจจัยในระดับตัวบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Individual Involved) ที่อาจมีประสบการณ์ความรุนแรงมาก่อนในวัยเด็ก การมีอาวุธในครอบครอง การดื่มแอลกอฮอล์ หรือการมีสารเสพติด มีปัญหาความเครียดจากหน้าที่การงานในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยในระดับตัวบุคคลที่ก่อให้เกิดปัญหาการใช้ความรุนแรง ได้แก่ การเรียนรู้ของบุคคล การซึมซับความรุนแรงจากสังคม และสิ่งแวดล้อมรอบข้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็ก ซึ่งหากครอบครัวมีการใช้ความรุนแรงอย่างสม่ำเสมอ เด็กจะซึมซับพฤติกรรมและแสดงออกเป็นคนก้าวร้าว ยอมรับความรุนแรงและเห็นเป็นเรื่องธรรมดา จนเกิดแนวคิดที่เชื่อว่าเมื่อมีปัญหาต้องแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง

การใช้ความรุนแรงต่อสตรี แสดงออกมาในกรอบความคิดในการวิเคราะห์ความรุนแรงต่อสตรี ดังที่ Lori Heis. กล่าวว่าแบ่งได้เป็น 4 ระดับ ได้แสดงไว้ในภาพข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 1.1

กรอบความคิดในการวิเคราะห์ความรุนแรงต่อผู้หญิง

ที่มา: WHO Fact Sheet, June 2000 ปรับจาก Moser, and Shrader A Conceptual Model for Violence Reduction's World Bank, 1999, กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ (2544 อ้างถึงใน ศิริเพชร ศิริวัฒน์, 2538, น. 13)

จากแผนภาพที่ 1.1 จะเห็นได้ว่าสาเหตุของความรุนแรงนั้น คงมองแต่จุดใดจุดหนึ่ง เช่น ปัจจัยเฉพาะบุคคลคงไม่ได้ เพราะปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม ซึ่งการใช้ความรุนแรงต่อสตรีนั้นก็จะมีระดับการใช้ความรุนแรงที่แตกต่างกัน

แนวคิดทฤษฎีสตรีนิยม (Feminist Theories)

แนวคิดทางสตรีนิยมมีจุดมุ่งหมายเพื่อเรียกร้องสิทธิอันควรมีควรได้ให้กับสตรี นั่นคือสิทธิแห่งความเสมอภาค เท่าเทียมกันโดยไม่ใช้เพศสภาพเป็นตัวกำหนด เน้นประเด็นสภาพเป็นรองของหญิง ต้องการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดกับผู้หญิงและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายเพื่อทำความเข้าใจอำนาจที่แตกต่างกัน เพื่อเข้าใจสภาพการณ์ผู้หญิงที่ถูกกดขี่ และวิธีการที่ผู้หญิงรับมือกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทางเลือกของผู้หญิงที่ตอบโต้หรือไม่ตอบโต้การกดขี่นั้นโดยมีเงื่อนไขต่าง ๆ เป็นตัวกำหนด ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงว่าเป็นสิ่งจำเป็น และเชื่อว่าอารมณ์ความเป็นหญิงถูกสร้างขึ้นด้วยข้อกำหนดทางสังคม ทฤษฎีสตรีนิยมให้ความสำคัญกับประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงว่าจำเป็นสำหรับการพัฒนาทฤษฎี

แนวคิดสตรีนิยมเสนอถึงการสร้างจิตสำนึก (consciousness) ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ระหว่างสตรีด้วยกัน ด้วยวิธีนี้ จิตสำนึกของผู้หญิงไม่ได้ถูกนำเสนอในฐานะของคนใดคนหนึ่ง แต่ในฐานะของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม

ทฤษฎีในแนวเฟมินิสต์ มองความไม่เท่าเทียมกันทางเพศระหว่างหญิงชายว่า เกิดจากระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) แนวทางนี้ยังแบ่งเป็นกลุ่มย่อยอีกหลายกลุ่ม แต่ไม่ว่าจะแบ่งแยกออกไปอย่างไรก็ตาม จุดร่วมหลักของแนวคิดทฤษฎีนี้ ก็คือ การให้มุมมองความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ซึ่งมีลักษณะของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศมาตั้งแต่สังคมในอดีตจนถึงปัจจุบัน และสิ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงก็คือ การเอารัดเอาเปรียบระหว่างเพศ (สุพัตรา ศิริมังคะลา, 2534, น. 20)

ผู้หญิง ความรุนแรงในครอบครัว การหย่าร้างในฐานะทางเลือก แสดงการถูกกดขี่ทำร้าย ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงในปัจจุบัน เป็นหลักฐานยืนยันทฤษฎีสตรีนิยม และยังชี้ให้เห็นว่า นับแต่ทฤษฎีสตรีนิยมได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อต้นศตวรรษที่ยี่สิบ สถานภาพของหญิงยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจนถึงขั้นที่น่าพึงพอใจแต่อย่างใด เรื่องราวที่เกิดขึ้นต่อสตรีในฐานะที่เป็นสตรีนี้ ดูเป็นเรื่องราวที่เล่าและฟังกันมาซ้ำซาก และหลายฝ่ายคิดว่าเป็นเรื่องที่รู้กันอยู่ทั่วไปแล้ว ความคิดเช่นนี้ทำให้เกิดความเฉยชาและชาชินต่อปัญหา เพราะหากคุณค่าของผู้หญิงได้ถูกพัฒนาจนถึงระดับแห่งความเท่าเทียมกันในฐานะมนุษย์โดยไม่ใช้เพศสภาพเป็นตัวกำหนด เรื่องราว

ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่ได้ยินได้ฟังมาเหล่านี้ อาจจะลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ วนหนึ่งในอนาคต มันอาจจะหายไปจนกลายเป็นเรื่องราวในอดีตเท่านั้น และนั่นคือเป้าหมายแท้จริงและชัดเจนของทฤษฎีสตรีนิยม

ในส่วนต่อไปนี้จะได้ทบทวนแนวคิดสตรีนิยมต่าง ๆ จากงานที่ วารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2545, น. 61-97) ที่ได้กล่าวไว้ในงานของเธอ ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีสตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism Theories)

เฟมินิสต์แนวเสรีนิยม (Liberal Feminism) แนวคิดเฟมินิสต์แนวเสรีนิยมเริ่มก่อตั้งเมื่อศตวรรษที่ 17 เสนอโดยนักคิดหลัก ๆ เช่น จอห์น ล็อก (John Locke) โทมัส ฮอบบ์ (Thomas Hobbes) เฟมินิสต์แนวเสรีนิยมมีพื้นฐานความเชื่อที่ว่า มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์อื่น ๆ ตรงที่มนุษย์มีความสามารถในการมีเหตุผล เชื่อในความเป็นปัจเจกบุคคล และเมื่อมนุษย์มีทั้ง เหตุผล และ เป็นปัจเจกบุคคลแล้ว มนุษย์จึงมีผลประโยชน์ส่วนตนด้วย รัฐจึงต้องกำหนดกฎหมายหรือตรากฎหมายให้ปฏิบัติตามเพื่อการอยู่ร่วมกันของสังคม แต่รัฐก็ต้องมีขอบเขตที่จะไม่เข้าไปล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลส่วนตัวของปัจเจกบุคคล ในศตวรรษที่ 18 อדם สมิท (Adam Smith) ได้เสนอถึงสิทธิทางเศรษฐกิจในตลาดเสรี และในศตวรรษที่ 19 จอห์น สจ๊วต มิลได้เสนอถึงสิทธิปัจเจกบุคคลอย่างเต็มที่ในทางเศรษฐกิจและการเมือง และให้ความสำคัญกับเรื่องอิสรภาพ

นักสตรีนิยมในช่วงต้น ๆ ไม่เชื่อว่าผู้หญิงสามารถมีความเท่าเทียมกับชาย เพราะมีธรรมชาติที่แตกต่าง ผู้หญิงไม่สามารถคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลได้ ดังนั้นข้อเรียกร้องของนักสตรีนิยมในศตวรรษที่ 18-19 จึงพยายามบอกว่า ผู้หญิงเป็นมนุษย์เพราะฉะนั้นก็ควรสามารถมีเหตุผลได้รับสิทธิต่าง ๆ เช่นเดียวกับชาย และเมื่อถึงในศตวรรษที่ 20 แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยมก็ได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกและเป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวาง ผู้ที่ก่อให้เกิดกระแสความสนใจในปัญหาของผู้หญิงอย่างแรกคนแรก ก็คือ เบ็ตตี ฟรีดาน (Betty Friedan)

เนื่องจากสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติซึ่งก็คือสิทธิตามธรรมชาติ ดังนั้นผู้หญิงและผู้ชายจึง “เท่าเทียมกัน” ฉะนั้นสังคมที่ดีจะต้องปกป้องศักดิ์ศรีของบุคคล ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของสถาบันการเมืองที่ไม่ทำให้บุคคลหนึ่งต้องสยบยอมต่อการตัดสินใจหรือคำพิพากษาของบุคคลหนึ่ง และแนวคิดพื้นฐานนี้ควรถูกระบุไว้ในหลักการที่ว่าด้วยความเสมอภาคทางการเมือง

เฟมินิสต์แนวเสรีนิยมถือว่าความสามารถทางสติปัญญาเป็นสิ่งที่มีความค่ามาก และไม่เกี่ยวข้องกับเพศ โดยเชื่อว่าผู้หญิงมีความสามารถในการใช้เหตุผลพอ ๆ กับผู้ชาย การที่ผู้หญิงไม่ได้ตระหนักในส่วนนี้ของตน เพราะผู้หญิงถูกกีดกันไม่ให้ได้รับโอกาสทางการศึกษา เบตตี ฟรีดาน (Betty Friedan) เขียน *The Feminine Mystique* ไว้ในปี ค.ศ. 1963 พูดถึงผู้หญิงจำนวนมากที่เข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อทดแทนแรงงานชายในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง และผู้หญิงก็ทำได้ดี แต่ครั้นเมื่อสิ้นสุดสงคราม ผู้หญิงกลับถูกเรียกร้องให้เลิกทำงานเพื่อผู้ชายจะได้มีงานทำ เพื่อให้ผู้หญิงต้องพึ่งพาผู้ชายทางเศรษฐกิจ ฟรีดาน จึงเรียกร้องให้ผู้หญิงเข้ามาอยู่ในโลกสาธารณะและทำทุกอย่างให้ได้เช่นเดียวกับชาย ฟรีดานมองว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้หญิงสามารถเข้าไปอยู่ในโลกสาธารณะ และจะทำให้สถานะของผู้หญิงดีขึ้น แต่ในขณะที่ฟรีดานเรียกร้องให้ผู้หญิงทำงานอาชีพเพราะจะทำให้ผู้หญิงเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เธอกลับเสนอว่าการแต่งงานและการเป็นแม่เป็นเรื่องสำคัญที่สุดสำหรับผู้หญิง ทำให้เกิดข้อขัดแย้งที่ว่า ผู้หญิงที่เป็นภรรยาและเป็นแม่ทั้งยังต้องทำงานอาชีพด้วยนั้นเป็นเรื่องยาก จึงเสนอแนะให้มีการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทั้งภายนอกและภายในครอบครัว เกิดคำถามว่า รัฐบาลจะเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และระบบทุนนิยมอย่างไร ไอเซนสไตน์ (1981) เห็นว่า สตรีนิยมในแบบของฟรีดาน ไม่ใช่ทฤษฎีเกี่ยวกับการกดขี่ผู้หญิง แต่เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ในปีเดียวกัน ฟรีดานออกหนังสือเล่มใหม่ (*The Second Stage*) ล้มล้างความคิดเดิม ว่าการเข้าไปอยู่ร่วมในโลกสาธารณะนั้น ไม่ทำให้ผู้หญิงมีความสุขเพราะต้องรับใช้นายถึงสองคน คือนายในบ้านและนายที่ทำงาน เรียกร้องให้ผู้หญิงหันกลับมาให้ความสำคัญกับครอบครัว

เฟมินิสต์แนวเสรีนิยม อธิบายว่า การเลือกปฏิบัติระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และความไม่เท่าเทียมกันทางเพศเกิดจากการอบรมบ่มเพาะ การศึกษา และ กฎหมาย การที่งานบ้านเป็นวิชาชีพ ลดภาระงานบ้านของผู้หญิง และมีการแก้ไขกฎหมายที่เลือกปฏิบัติแก่ผู้หญิง เปิดโอกาสทางการศึกษาและให้ผู้หญิงพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ แนวทางนี้เน้นการปฏิรูประบบให้เป็นธรรมกับผู้หญิงมากขึ้นสังคมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้พัฒนาและใช้ความสามารถในการใช้เหตุผลที่ว่านี้ โดยสังคมและรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงการกระทำของสมาชิกเหล่านี้ ถ้าการกระทำนั้นไม่ไปละเมิดหรือกระทบกระเทือนสิทธิของผู้อื่น ในที่สุดแล้วการเปิดโอกาสให้มนุษย์แต่ละคนในสังคมพัฒนาและกระทำในสิ่งที่ถนัด จะเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวมด้วย

นักสิทธิสตรีแนวเสรีนิยม จึงเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคมโดยทำให้งานบ้านเป็นวิชาชีพ งานบ้านทุกอย่างเป็นงานบริการที่มีค่าจ้างทดแทนไม่ใช่งานบริการให้เปล่า เด็กเล็กจะถูกส่งไปสถานเลี้ยงเด็กเล็ก งานเหล่านี้ควรจะได้ค่าตอบแทนที่ดี เพื่อให้ผู้ที่มีความชำนาญทำเป็นอาชีพได้

เฟมินิสต์แนวเสรีนิยม เชื่อว่าคนเราย่อมมีความพึงพอใจที่ได้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่
ในสังคมที่มีการแข่งขันกว้างขวางถ้าหญิงชายมีความเสมอภาคกันอย่างแท้จริง ก็จะไม่มีการบังคับ
ให้ผู้หญิงต้องทนทำงานที่ไม่มีค่าจ้างอีกต่อไป

ดังนั้น อาจสรุปความคิดพื้นฐานโดยรวมของสตรีนิยมสายเสรีนิยมได้ดังนี้ คือ

1. เชื่อในความเหมือนกันระหว่างเพศ กล่าวคือ ผู้หญิงและผู้ชายโดยพื้นฐานมีความ
เป็นมนุษย์ที่เหมือนกัน
2. เชื่อในความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ หรือความยุติธรรมระหว่างเพศ โดยเรียกร้อง
ให้มีโอกาสที่เท่าเทียมในการแข่งขันภายในระบบสังคมที่เป็นอยู่โดยเฉพาะในบริบทตลาดสาธารณะ
ให้ความสำคัญกับการต่อสู้ทางกฎหมาย ทางการเมืองและทางสถาบัน เพื่อสิทธิของปัจเจกบุคคล
ในการแข่งขันในตลาดสาธารณะ และมองว่าถ้าให้โอกาสที่เท่าเทียมกันแก่ผู้หญิงแล้ว ผู้หญิงจะ
เป็นเช่นผู้ชายได้ทุกอย่าง
3. การให้อิสระภาพแก่ผู้หญิงจากบทบาทความเป็นเพศที่ถูกกดขี่ บทบาทความเป็น
เพศที่สังคม กำหนด เช่น ผู้หญิงเป็นคนดูแลบ้าน ดูแลลูก ผู้ชายหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ผู้หญิงไม่
มีที่อยู่ในสังคม และเป็นการกำหนดที่ไม่เท่าเทียมกัน จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข
4. การต่อสู้ที่สำคัญสำหรับนักสตรีนิยมสายนี้ คือการต่อสู้ผ่านทางการแก้กฎหมาย
เป็นส่วนใหญ่
5. ยอมรับในการแทรกแซงของรัฐ เช่น การกำหนดโควตาพิเศษให้ผู้หญิงในกรณี
ต่าง ๆ เช่น การรับเข้าทำงาน ในการเป็นตัวแทนทางการเมือง หรือการลาคลอด โดยให้เหตุผล
ว่าโดยพื้นฐานผู้หญิงไม่ได้แตกต่างจากผู้ชาย แต่กลับถูกสังคมปฏิเสธโอกาสบนพื้นฐานของเพศ
ผู้หญิง เพราะฉะนั้น ถือว่าเพศของผู้หญิงก่อให้เกิดความด้อยโอกาส เป็นอุปสรรคในการแข่งขัน
และการยอมรับในเรื่องสติปัญญา
6. เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงที่จิตสำนึกของปัจเจกบุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้
การกดขี่ผู้หญิงหมดไป

แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม สามารถนำมาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ถึงการสร้างองค์
ความรู้ ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวได้ เพื่อศึกษาว่า ผู้หญิงที่เลือกตอบโต้ตัดสินใจหย่าหรือ
ตัดสินใจเลือกตอบโต้ไม่หย่ากับสามีนั้นมีปัจจัยเงื่อนไขอย่างไรในการเลือกตอบโต้ดังกล่าว โดยใช้
แนวคิดในแนวเสรีนิยมที่เชื่อในความเหมือนกันระหว่างเพศ กล่าวคือ ผู้หญิงและผู้ชายโดยพื้นฐาน
มีความเป็นมนุษย์ที่เหมือนกัน เชื่อในความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ หรือความยุติธรรมระหว่าง
เพศ โดยเรียกร้องให้มีโอกาสที่เท่าเทียมในการแข่งขันภายในระบบสังคมที่เป็นอยู่โดยเฉพาะใน

ปริณิธล สาธารณะ ให้ความสำคัญกับการต่อสู้ทางกฎหมาย การให้อิสระภาพแก่ผู้หญิงจาก บทบาทความเป็นเพศที่ถูกกดขี่ บทบาทความเป็นเพศที่สังคม กำหนด เช่น ผู้หญิงเป็นคนดูแลบ้าน ดูแลลูก ผู้ชายหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ผู้หญิงไม่มีที่อยู่ในสังคม และเป็นการกำหนดที่ไม่เท่าเทียมกัน จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข มาเป็นปัจจัยตอบโต้ต่อความรุนแรงในครอบครัวของพวกเขา

แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์

แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อสตรีนิยมสายนี้ คือ แนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และ เฟรดเดอริก เองเกิลส์ (Frederick Engels) มาร์กไม่ได้ให้ความสนใจต่อประเด็นความสัมพันธ์หญิงชายเพราะถือว่าการสืบพันธุ์เป็นเรื่องของธรรมชาติ เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ แนวคิดของมาร์กจึงไม่ได้ให้เครื่องมือทางความคิดในการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นรองของผู้หญิงในแงุ่มที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมของการสืบพันธุ์ของมนุษย์ ผู้หญิงถูกมองเพียงด้านที่อยู่ในความสัมพันธ์ของทุนนิยม มากกว่าที่จะถูกพิจารณาว่าอยู่ในทั้งความสัมพันธ์ของทุนนิยมและความสัมพันธ์ชายเป็นใหญ่ กล่าวคือ มาร์กมองว่าการถูกเอารัดเอาเปรียบของผู้หญิงนั้นไม่ต่างจากการถูกเอารัดเอาเปรียบของผู้ชายที่ไม่มีปัจจัยการผลิต แม้มาร์กจะกล่าวว่า ทรัพย์สินสมบัติแรกที่เกิดขึ้น คือ ความเป็นทาสที่มองไม่เห็นในครอบครัว ทาสที่ว่านี้มาร์กหมายถึง ภรรยาและลูก และการกล่าวถึงความเป็นทาสในที่นี้ของมาร์กก็เพียงต้องการวิเคราะห์การจัดการทรัพย์สินแรงงานในครัวเรือนโดยรวม โดยไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องการแบ่งงานกันทำทางเพศเลย

แนวคิดพื้นฐานของมาร์ก ที่สตรีนิยมสายมาร์กนำมาใช้อธิบายสถานะของผู้หญิง คือ ข้อเสนอที่ว่าเงื่อนไขทางวัตถุของชีวิตมนุษย์เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ ของมนุษย์ และเงื่อนไขทางวัตถุที่สำคัญที่สุดที่เป็นตัวกำหนดคือ เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ จากแนวคิดนี้ จึงทำให้สตรีนิยมสายนี้ให้ความสนใจวิเคราะห์เกี่ยวกับงานที่ผู้หญิงทำเป็นหลักทั้งที่เป็นงานบ้านและงานอาชีพ เพราะมองว่าเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อสภาพความเป็นรองของผู้หญิงที่เป็นอยู่ นอกจากนี้ระบบทุนนิยมซึ่งมาร์ก มองว่าเป็นระบบความสัมพันธ์ของอำนาจที่กดขี่ ชูดริตก็ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์เช่นกัน

นอกจากนี้ งานของเฟรดเดอริก เองเกิลส์ ถือได้ว่าเป็นงานหลักที่สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ใช้อ้างอิง เพราะเป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพของผู้หญิงโดยตรง เองเกิลส์เสนอว่า สภาพความเป็นรองของผู้หญิงเกิดขึ้นเมื่อมีทรัพย์สินเอกชนเกิดขึ้นในสังคม และผูกพันการเกิดขึ้นของ

ชนชั้นซึ่งสัมพันธ์กับการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (ทรัพย์สินเอกชนที่เกิดขึ้น) และการไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตจะเป็นชนชั้นที่เอารัดเอาเปรียบและมีอำนาจเหนือชนชั้นที่ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ในครอบครัว ผู้ชายหรือสามีได้เป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินเอกชนเหล่านั้น อันได้แก่ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ฝูงวัว ที่ดิน ทาส เพราะฉะนั้นในครอบครัว สามีมีสภาพเป็นพวกกระฎุมพี (bourgeoisie) และภรรยา มีสภาพเป็นกรรมาสีฟ (proletariat) เพราะภรรยาไม่ได้ครอบครองปัจจัยการผลิต นอกจากนี้ เมื่อมีการสะสมทรัพย์สินเหล่านี้มากขึ้น ผู้ชายมีความต้องการทายาทเพื่อสืบทอดทรัพย์สินที่ตนครอบครองอยู่ และเพื่อให้แน่ใจว่าเด็กที่เกิดจากหญิงที่ตนหลับนอนด้วยนั้นเป็นลูกของตนจริง ๆ ผู้ชายจึงต้องสร้างระบบครอบครัวผัวเดียวเมียเดียวขึ้นเอง เกลส์มองว่าระบบผัวเดียวเมียเดียวนี้ถูกใช้บังคับกับฝ่ายหญิงฝ่ายเดียว ส่วนฝ่ายสามีก็ยังคงมีเมียหลายคนอยู่ และในระบบครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวนี้เองที่ทำให้สถานะของผู้หญิงเลวร้ายมากขึ้น ทำให้เกิดความเป็นปฏิปักษ์ทางชนชั้นในสังคม

นอกจากนี้ ภรรยาในครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวยังมีสภาพไม่ต่างไปจากโสเภณีนัก การที่เองเกลส์เสนอเช่นนี้เพราะเขามองว่า ทั้งโสเภณีและภรรยาให้บริการทางเพศแก่ผู้ชายเพื่อความมั่นคงในทางเศรษฐกิจเหมือนกัน แต่ภร่ายายังต้องขายบริการในการทำงานบ้านและดูแลเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของผู้ชายเพิ่มเติมด้วย ซึ่งมีสภาพไม่ต่างจากทาส ดังนั้นการพยายามบอกว่า ครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวเกิดจากความรักนั้นไม่จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรักแท้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในชนชั้นกระฎุมพี เพราะการเกิดครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้ผู้หญิงซื้อสัตย์และผู้ชายสามารถมีผู้สืบทอดทรัพย์สินที่เป็นลูกของตนอย่างแท้จริงเท่านั้นเอง เกลส์เชื่อว่า ความรักที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้เฉพาะในชนชั้นกรรมาสีฟหรือชนชั้นที่ถูกกดขี่ เพราะชนชั้นนี้ไม่มีทรัพย์สินให้ต้องปกป้องหรือสืบทอด การใช้กฎหมายครอบครัวที่เอารัดเอาเปรียบผู้หญิงก็ไม่ค่อยเกิดขึ้น เพราะการใช้กฎหมายมีต้นทุนแพงไปสำหรับชนชั้นนี้ และเมื่อผู้หญิงชนชั้นนี้ออกไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม กากเดนสุดท้ายของการปกครองของผู้ชายในบ้านก็หมดไปด้วย เพราะผู้หญิงไม่ต้องพึ่งพิงผู้ชายในทางเศรษฐกิจอีกต่อไป เพราะฉะนั้นครอบครัวชนชั้นกรรมาสีฟไม่จำเป็นต้องเป็นครอบครัวผัวเดียวเมียเดียวเพราะไม่มีเงื่อนไขให้ต้องเป็น และการแต่งงานที่ตั้งอยู่บนความรักที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อต้องทำให้สังคมทุนนิยมหมดไป และผู้หญิงไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงผู้ชายทางเศรษฐกิจอีกต่อไป

สำหรับเองเกลส์ การเห็นอกว่าของผู้ชายในการแต่งงานอยู่ที่ความเห็นอกว่าในทางเศรษฐกิจ ฉะนั้นการจะทำลายล้างความเห็นอกว่าของผู้ชายในครอบครัว คือการทำลายระบบการครอบครองทรัพย์สินโดยเอกชน การล้มล้างระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (ที่ก่อให้เกิดการสะสมทุน

เป็นของเอกชน) สำหรับการปลดปล่อยผู้หญิงนั้น จะทำได้ก็ต้องนำเพศหญิงทั้งหมดเข้าไปสู่การผลิตสาธารณะ และงานส่วนตัวภายในบ้าน เช่น งานบ้านต้องถูกเปลี่ยนให้เป็นงานของสังคม การดูแลและให้การศึกษาแก่เด็ก ๆ ต้องเป็นเรื่องของสาธารณะ เองเกลส์เชื่อว่า การกดขี่ที่ผู้หญิงได้รับอยู่ เกิดจากระบบเศรษฐกิจของสังคมโดยรวม ไม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย จึงเรียกร้องให้ผู้หญิงเข้าร่วมในการต่อสู้เปลี่ยนแปลงที่โครงสร้างของระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมที่เป็นอยู่คือระบบทุนนิยม และเมื่อสังคมมีระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรมแล้ว ผู้หญิงก็จะหลุดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบไปด้วย

แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ สามารถนำมาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ถึงการสร้างองค์ความรู้ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว เพื่อศึกษาว่า ผู้หญิงตกอยู่ในความรุนแรงในครอบครัวอันมีสาเหตุเนื่องจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อสภาพความเป็นรองของผู้หญิงที่เป็นอยู่ ระบบทุนนิยมเป็นระบบความสัมพันธ์ของอำนาจที่กดขี่ขูดรีด ระบบผิวเดียวมียเดียวนี้ถูกใช้บังคับกับฝ่ายหญิงฝ่ายเดียว ส่วนฝ่ายสามีก็ยังคงมีเมียหลายคนอยู่ และในระบบครอบครัวแบบผิวเดียวมียเดียวนี้เองที่ทำให้สถานะของผู้หญิงเลวร้ายมากขึ้น และเมื่อผู้หญิงตัดสินใจหย่าขาดจากสามี นั้นแสดงถึง ผู้หญิงเชื่อมั่นในตนเอง ผู้หญิงไม่ต้องพึ่งพิงผู้ชายในทางเศรษฐกิจอีกต่อไป

แนวคิดสตรีนิยมสายสุดขั้วหรือสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism)

สำนักคิดสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน เสนอว่า การกดขี่ผู้หญิงเกิดจากเพราะเธอเป็นผู้หญิง หรือ ผู้หญิงถูกกดขี่เพราะเพศของเธอ สายถอนรากถอนโคนเชื่อว่า การกดขี่ทางเพศเป็นรูปแบบพื้นฐานของการกดขี่แรกของการกดขี่ต่าง ๆ ในสังคม (Beasley, 1999)

แนวคิดของสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน ถูกเสนอออกมาในช่วงทศวรรษ 1970 โดยนักสตรีนิยมที่ถือว่าสำคัญคือ เคต มิลเลต (Kate Millet) เขียนเรื่อง Sexual Politics ไว้ในปี 1971 กล่าวว่า การเมือง หมายถึง ความสัมพันธ์ของโครงสร้างอำนาจ การที่คนกลุ่มหนึ่งถูกควบคุมจากคนอีกกลุ่มหนึ่ง เพราะฉะนั้น การเมืองทางเพศ (Sexual Politics) คือ การที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิงและสามารถควบคุมผู้หญิงให้อยู่ภายใต้ความต้องการของผู้ชาย ตามแนวคิดระบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy) มีผลต่อสถานภาพของผู้หญิงโดยตรง ทั้งยังส่งผลทำให้ผู้หญิงอ่อนแอ ไม่กล้าตัดสินใจ ชอบใช้อารมณ์ ไม่มีเหตุผล ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเป็นผู้นำได้ ระบบชายเป็นใหญ่ ทำให้เห็นว่าความเป็นรองของผู้หญิง ในความสัมพันธ์กับผู้ชายเป็นเรื่องธรรมชาติ และเป็นเรื่องปกติ

ธรรมดา ต่อมาแนวคิดนี้ กล่าวโดยรวม “ความมีอำนาจสูงสุดของผู้ชาย...ถึงที่สุดแล้ว ไม่ได้อยู่ที่ความแข็งแรงของสรีระ แต่อยู่ที่การยอมรับระบบค่านิยมซึ่งไม่ใช่เรื่องทางชีวะ” เพราะฉะนั้นสิ่งที่มิลเล็ท เสนอ คือ ต้นเหตุของการกดขี่ผู้หญิงอยู่ที่ระบบชายเป็นใหญ่ และเป็นต้นเหตุที่สำคัญว่าระบบชนชั้นเพราะมีความเป็นสากล เป็นปรากฏการณ์ที่มีระยะเวลายาวนาน และมีพลังมากกว่าระบบชนชั้น เพราะระบบชายเป็นใหญ่ทำให้ความสัมพันธ์ที่เป็นรองของผู้หญิงถูกเชื่อมโยงเป็นเรื่องของธรรมชาติ

มิลเล็ท ตั้งคำถามว่า เป็นไปได้อย่างไรที่ระบบชายเป็นใหญ่ดำรงอยู่ได้ในสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ซึ่งผู้หญิงก็มีการศึกษามีรายได้ มีสิทธิทางสังคมและการเมือง อีกทั้งไม่ได้ถูกบังคับกดขี่ด้วยกำลังความรุนแรงเปิดเผย เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมประเพณีโดยทั่วไป กลไกสำคัญในเรื่องนี้ก็คือ กระบวนการอบรมบ่มเพาะทางสังคมที่เริ่มตั้งแต่วัยเด็ก ทำให้ผู้หญิงยอมรับการกำหนดบทบาทโดยมีเพศเป็นตัวกำหนดอย่างตายตัว (sex-role stereotypes) รวมทั้งยอมรับแบบแผนการจัดสรรอำนาจอย่างไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง

นักสตรีนิยมคนสำคัญที่มีทัศนะเช่นนี้อีกคนหนึ่งคือ ซีมอน เดอ โบวัวร์ (Simone De Beauvoir) ผู้นำสตรีนิยมชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งและเป็นผู้บุกเบิกทฤษฎีสตรีนิยมได้เขียนหนังสือที่ชื่อว่า *The Second Sex* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1949 กล่าวข้อความที่อธิบายความหมายของเพศสภาพไว้อย่างชัดเจนว่า “One is not born a woman, but rather becomes a woman” หรือ “ผู้หญิงไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิงแต่ถูกทำให้กลายเป็นผู้หญิงในภายหลัง” ความด้อยกว่าของผู้หญิงหรือความเป็นอื่นของผู้หญิงไม่ได้เกิดขึ้น เพราะผู้หญิงแตกต่างทางร่างกายกับชายแต่เพราะสภาพการณ์ทางสังคมทำให้เห็นเช่นนั้น ผู้หญิงถูกทำให้เป็นอื่นโดยสังคม (Beauvoir, 1953 อ้างถึงใน วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 47) การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ความรู้และวิถีปฏิบัติต่าง ๆ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้เด็กผู้หญิงรับเอาค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติเกี่ยวกับความแตกต่างทางเพศเข้ามาไว้ในตัวเอง และทำหน้าที่ถ่ายทอดปลูกฝังค่านิยมนี้ยังคนรุ่นอื่นต่อไป ซีมอน เดอ โบวัวร์ มองการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นประจำเดือน การตั้งท้อง การให้กำเนิดบุตร การให้นมลูกหรือภาวะหมดประจำเดือน ได้ดึงเอาพลังงานและความสนใจของผู้หญิงไปอย่างมาก เพราะการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้นำมาซึ่งความเจ็บปวดและทรมาน “ผู้หญิงถือว่าเป็นเหยื่อของเผ่าพันธุ์” แม้ว่าความเป็นแม่จะเป็นอำนาจ และเป็นสถาบันที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบ แต่ก็ถูกจำกัดอำนาจและถูกกำหนดพื้นที่ทั้งในบ้านและนอกบ้านโดยระบบชายเป็นใหญ่ เป็นมายาคติที่สร้างขึ้นจากระบบคิดแบบชายเป็นใหญ่ และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คน

อีกกลุ่มหนึ่ง โดยผ่านชีวิตและประสบการณ์ประจำวันของความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูก (Nicolson, 1993, p. 203 อ้างถึงใน วารุณี ฐิริสินธิ์, น. 48)

นอกจากมิลเลตแล้ว ชูลามิธ ไฟร์สโตน (Shulamith Firestone) เสนอว่าหน้าที่ในทางสืบพันธุ์ของผู้หญิงและผู้ชายทำให้เกิดการกระจายอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน การที่ผู้หญิงต้องมီးเลือดออกในทุกลเดือนหรือมีรอบเดือน การคลอดลูกที่เจ็บปวด การให้นมลูกและเลี้ยงลูก ทำให้ผู้หญิงต้องพึ่งพิงผู้ชายเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นว่า การแบ่งชนชั้นทางสังคมโดยใช้ปัจจัยทางด้านชีววิทยา หรือเอาความแตกต่างระหว่างเพศเป็นตัวกำหนดชนชั้นทางสังคมมีผลทำให้บุรุษ-สตรีได้รับสิทธิไม่เท่าเทียมกัน ผู้หญิงต้องตกเป็นเหยื่อของการกดขี่ทางเพศ และการเอารัดเอาเปรียบเหมือนทาสในเรือนเบี้ยตลอดมา ตราบจนได้มีการคิดค้นยาคุมกำเนิดขึ้นมา ซึ่งช่วยให้ผู้หญิงสามารถควบคุมการมีบุตรและกำหนดชะตาชีวิตของตนได้ดีขึ้น

สภาพทางชีววิทยาอีกประการหนึ่งที่มีผลให้สตรี โดยเฉพาะในสังคมต้องตกเป็นเบี้ยล่าง คือ สตรีส่วนใหญ่มีสภาพร่างกายที่อ่อนแอกว่าบุรุษ ยากที่จะป้องกันตนเองได้ในสังคมที่มีการต่อสู้กันโดยใช้กำลังเข้าหักหาญกัน สตรีจึงต้องพึ่งพาการปกป้องคุ้มครองจากบุรุษ และต้องยอมปรนนิบัติรับใช้บุรุษเพื่อที่ตนและลูกหลานจะสามารถดำรงชีวิตให้อยู่รอดได้ ดังนั้นระบบครอบครัวที่ให้ความสัมพันธ์ต่อสภาพทางชีววิทยา จึงเท่ากับสร้างให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการใช้อำนาจขึ้นในหมู่สมาชิกของครอบครัว ที่สำคัญก็คือ ความแตกต่างทางธรรมชาติในการให้กำเนิดบุตร ได้นำไปสู่หลักการแบ่งงานกันทำ และเป็นบ่อเกิดของระบบชนชั้นในที่สุด

ระบบชายเป็นใหญ่ได้เข้ามาครอบงำสังคมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความรู้หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคม รวมทั้งการควบคุมอำนาจการสืบพันธุ์ของผู้หญิงด้วย เช่น การที่ผู้ชายเป็นผู้ควบคุมกฎหมายและเทคนิควิทยา ในเรื่องเกี่ยวกับการคุมกำเนิด การทำแท้ง สุติเวช นรีเวชวิทยา นอกจากนี้ระบบชายเป็นใหญ่ได้ทำให้ความเป็นแม่กลายเป็นสถาบัน รวมทั้งการยอมรับระหว่างหญิงชาย (heterosexuality) ก็ถูกทำให้เป็นสถาบันด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความเป็นแม่และการยอมรับระหว่างหญิงชายถูกทำให้เป็นที่ยอมรับทางสังคมและถูกสืบเนื่องมาเป็นเวลาช้านาน ผู้หญิงถูกทำให้เชื่อว่า ถ้าใครไม่ใช่แม่ก็ไม่ใช่ผู้หญิงที่แท้จริง และทำให้เชื่อว่าการเป็นแม่เป็นเพียงงานเดียวของผู้หญิง ริช เสนอว่า ประสบการณ์ต่าง ๆ ในความเป็นแม่ หรือในการยอมรับระหว่างหญิงชาย ได้ถูกนำไปปรับใช้ผลประโยชน์ของผู้ชาย และถ้าพฤติกรรมใดที่คุกคามสถาบันทั้งสองนี้ เช่น การมีลูกไม่มีพ่อ การทำแท้ง หญิงรักเพศเดียวกัน จะถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนหรือเป็นอาชญากรรม สถาบันความเป็นแม่รับใช้ผลประโยชน์ของผู้ชาย โดย

ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือคำนึงถึงชีวิต ความเป็นตัวตนของผู้หญิงเลย การทำให้ทั้งความเป็นแม่และกามารมณ์ระหว่างหญิงและชายเป็นสถาบัน ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมากของระบบชายเป็นใหญ่ เพราะระบบชายเป็นใหญ่ไม่สามารถอยู่รอดได้ถ้าปราศจากการยอมรับในความเป็นแม่และกามารมณ์ระหว่างหญิงและชายจากสังคม เพราะฉะนั้นเพื่อความเป็นสถาบันของทั้งสองดังกล่าวดำรงอยู่ต่อไป ความเป็นแม่และกามารมณ์ระหว่างหญิงชายจึงถูกอ้างว่าเป็นสัจธรรม เป็นธรรมชาติในตัวเอง

เฟมินิสต์แนวสุดขั้ว เห็นว่าจะต้องทำการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและอุดมการณ์ของสังคมใหม่หมด ความเท่าเทียมกันทางเพศจึงจะเกิดขึ้นได้ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะทำลายล้างและสร้างสรรค์ควบคู่กันไป สถาบันที่จะต้องถูกทำลายล้าง ได้แก่ สถาบันทางเศรษฐกิจและสังคม ลัทธิทุนนิยม รวมถึงการยกเลิกเอกสิทธิ์ที่บุคคลเคยได้รับให้หมดสิ้นไป โดยเฉพาะสิทธิพิเศษทางด้านค่านิยมและวัฒนธรรมเพื่อที่จะสามารถยกเลิกบทบาทที่ติดอยู่กับความแตกต่างระหว่างเพศไป

ผู้หญิงจะต้องปลดปล่อยตนเอง ให้หลุดพ้นจาก ความเชื่อค่านิยม และทัศนคติที่ดูถูกตนเอง ดูหมิ่น เหยียดหยามศักดิ์ศรีสตรีด้วยตัวเอง และจะต้องทำลายความเชื่อที่ว่า สตรีเกิดมาเพื่อเป็นบาทบริจาริกา และมีหน้าที่รับใช้บุรุษให้หมดสิ้นไป เพื่อทำลายความหลงอำนาจและความหลงตนเองของบุรุษ เฟมินิสต์แนวสุดขั้ว ให้ความสำคัญกับการสร้างค่านิยมใหม่ให้ตั้งอยู่บนหลักของความเสมอภาคระหว่างเพศ

ดังนั้น พอสรุปแนวคิดสายสุดขั้วมีแนวคิดและได้รับการพัฒนาต่อไปในประเด็นต่อไปนี้

1. ผู้หญิงถูกกดขี่เพราะเป็นผู้หญิง ให้ความสำคัญกับความเป็นเพศหญิงที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการกดขี่ทางเพศ และมองว่า "ผู้หญิงแต่ละคน...จะมีความเหมือนกันไม่ว่าจะแตกต่างกันในชนชั้น เชื้อชาติ อายุ กลุ่มชาติพันธุ์ สัญชาติ มากกว่าที่ผู้หญิงคนใดจะเหมือนกับผู้ชาย ดังนั้นจึงได้มีการเสนอความคิดเรื่องความเป็นพี่น้องของผู้หญิงทั้งหมด (sisterhood)

2. สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้หญิงถูกกดขี่ คือ ระบบชายเป็นใหญ่ เป็นระบบอำนาจทางเพศ ซึ่งผู้ชายเป็นผู้ครอบครองอำนาจสูงสุดและสิทธิประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ถูกหล่อหลอมในสังคมผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันทางสังคมต่าง ๆ และได้เชื่อมปริมาณทลส่วนตัวกับปริมาณทลสาธารณะ เพศในฐานะที่เป็นปริมาณทลส่วนตัวกลายเป็นเรื่องการเมืองด้วย

3. เกิดโครงการเพื่อแก้ไขสถานภาพที่เป็นอยู่ของผู้หญิง สตรีนิยมสายถอนรากถอนโคนมักมีลักษณะเป็นการปฏิบัติมากกว่าปฏิรูป

4. เชื่อและเน้นความแตกต่างกันของหญิงและชาย โดยบางกลุ่มจากสายนี้เชื่อว่าความแตกต่างเกิดจากธรรมชาติ แต่บางกลุ่มเชื่อว่า ความแตกต่างดังกล่าวเป็นเพราะโครงสร้างทางสังคมหรือถูกสร้างขึ้นโดยวัฒนธรรม

5. ต้องตั้งคำถามทุกแง่มุมของชีวิตผู้หญิง หาหนทางและวิธีการใหม่ ๆ ในการกระทำสิ่งต่าง ๆ เมื่อการยอมรับถือว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานที่สุดพื้นฐานหนึ่งของมนุษย์ การเป็นรองของผู้หญิงจึงถูกถือว่าเป็นบรรทัดฐานในบริบทอื่น ๆ ด้วย เช่น การข่มขืน การล่วงละเมิดทางเพศ การค้าประเวณี และสื่อลามก สตรีนิยมสายนี้ต่อต้านสื่อลามกเพราะมองว่าเป็นการแสดงกามารมณ์ของผู้หญิงเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชาย สร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรื่นรมย์ทางเพศกับความรุนแรงที่ผู้ชายกระทำต่อผู้หญิง ผู้หญิงจะเป็นรองอยู่ตลอดไปถ้าการยอมรับไม่ได้รับการทำความเข้าใจใหม่ หรือการสร้างความหมายใหม่ (Tong, 1997 อ้างถึงใน วารุณี ภูริสินสิทธิ์, น. 102)

6. ให้ความสำคัญกับร่างกายของผู้หญิงว่าเป็นสิ่งที่น่าชื่นชม เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้หญิงต่อตัวเองเพื่อการสร้างจิตสำนึกที่ดี รู้ถึงคุณค่าของตัวเอง

แนวคิดสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน สามารถนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว อันมีสาเหตุจากโครงสร้างทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับระบบชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงถูกกระทำรุนแรงจากผู้ชาย เพราะเป็นผู้หญิง จะต้องทำการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและอุดมการณ์ของสังคมใหม่หมด ความเท่าเทียมกันทางเพศจึงจะเกิดขึ้นได้ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะทำลายล้างและสร้างสรรค์ควบคู่กันไป สถาบันที่จะต้องถูกทำลายล้าง ได้แก่ สถาบันทางเศรษฐกิจและสังคม ทัศนคติทุนนิยม รวมถึงการยกเลิกเอกสิทธิ์ที่บุคคลเคยได้รับให้หมดสิ้นไป โดยเฉพาะสิทธิพิเศษทางด้านค่านิยมและวัฒนธรรมเพื่อที่จะสามารถยกเลิกบทบาทที่ติดอยู่กับความแตกต่างระหว่างเพศไป ดังนั้นผู้หญิงที่ตัดสินใจหย่ากับสามีนั้น เป็นผู้หญิงที่ได้ปลดปล่อยตนเอง ให้หลุดพ้นจาก ความเชื่อค่านิยม และทัศนคติที่ดูถูกตนเอง ไม่เกรงต่อการถูกดูหมิ่นต่อการเป็นหญิงหม้าย แนวคิดสตรีนิยมสายสุดขั้วเป็นแนวทางที่นำมาใช้วิเคราะห์ว่า พวกเธอปลั่งล้างต่อสู้เผชิญกับการถูกเหยียดหยาม การเป็นหญิงหม้าย ที่สังคมตราหน้าว่าเป็นของชำรุด เป็นผู้หญิงไม่ดีได้อย่างไร

แนวคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรมหรือแนวคิดนิยมหญิง (Cultural Feminism)

แนวคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม (Cultural Feminism) เป็นการเปลี่ยนแปลงพัฒนามาจากสายถอนรากถอนโคน เน้นความเป็นตัวตนของตัวเองและสนใจที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองมากกว่าระบบสายวัฒนธรรมนำเอาลักษณะที่ดีของมาให้คุณค่าใหม่ และอ้างว่าการตั้งค่าคุณลักษณะชายนั้นไม่ดี ซึ่งแตกต่างเป็นคนละขั้วกับสายเสรีนิยม เพราะสายเสรีนิยมพยายามเสนอว่า ผู้หญิงและผู้ชายไม่แตกต่างกัน และต้องการยกระดับคุณค่าของผู้หญิงให้เทียบเท่ากับคุณลักษณะของผู้ชาย สายวัฒนธรรมนี้จะเป็นแนวสาร์ตละ เพราะเสนอถึงธาตุแท้ของผู้หญิงตามธรรมชาติ ความเป็นหญิงที่เป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นสากล

เฟมินิสต์สายวัฒนธรรม หรือแนวคิดนิยมหญิง (Cultural Feminism) เฟมินิสต์แนวนิยมหญิงแยกตัวออกมาจากเฟมินิสต์แนวสุดขั้ว จุดที่เหมือนกันคือ การแบ่งแยกระหว่างเพศ เป็นการแบ่งแยกที่พื้นฐานที่สุดของมนุษย์ก่อนชนชั้น สีผิว และความไม่เท่าเทียมกันอื่น ๆ ต้องการเรียกร้องการสร้างสังคมใหม่ แต่ข้อแตกต่างกันคือ เฟมินิสต์แนวสุดขั้วต้องการกำจัดบทบาททางเพศ ขณะที่เฟมินิสต์แนวนิยมหญิงพบว่ามีความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และยกย่องความเป็นผู้หญิง (womanhood) ว่ามีคุณค่าและเหนือกว่าผู้ชาย เฟมินิสต์กลุ่มนี้มองว่า ลักษณะบทบาทและค่านิยมที่เป็นของผู้หญิง และถูกเชื่อมโยงกับผู้หญิง เช่น ความเป็นแม่ ความอ่อนโยน ความห่วงใยเอื้ออาทรผู้อื่น งานบ้าน หรือความเป็นแม่เป็นพี่มาของความสุขและอำนาจของผู้หญิง เป็นต้น ซึ่งถูกจัดว่าเป็นสิ่งไม่ดี หรือเป็นลักษณะที่ด้อยกว่าในระบบที่ผู้ชายเป็นใหญ่ นั่น แท้จริงเป็นสิ่งที่ดีกว่า หรือเหนือกว่าลักษณะและค่านิยมที่เป็นของผู้ชาย

เฟมินิสต์แนวนิยมหญิง (สายวัฒนธรรม) เกิดขึ้น เพราะไม่เห็นด้วยกับแนวคิดเสรีนิยมที่ว่า ผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างกัน เพราะเชื่อว่าในที่สุดแล้วความเชื่อที่ว่าหญิงและชายไม่มีความแตกต่างกัน และการยึดมั่นในบรรทัดฐานที่เป็นเหตุเป็นผล และบรรทัดฐานเรื่องสิทธิเสรีภาพภายใต้ระบบประชาธิปไตย ที่จะนำทุกคนไปสู่จุดหมายร่วมกัน จะทำให้บรรทัดฐานเหล่านั้นที่เป็นของผู้ชายกลายเป็นบรรทัดฐานที่ครอบงำและเป็นใหญ่ในสังคมเพียงบรรทัดฐานเดียว ซึ่งที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากต้นตอของปัญหาการกดขี่ผู้หญิงอยู่ลึกเกินกว่าเรื่องสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ หรือตัวบทกฎหมาย แต่อยู่ที่ระบบสัญลักษณ์ทั้งหมดที่มีอิทธิพลมากที่สุด ที่เป็นตัวสร้างหรือกำหนดความเข้าใจของคนในสังคม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละคนตั้งแต่วัยเด็ก ที่สร้างให้สังคมวัฒนธรรมของเรามีโครงสร้างที่เน้นความสำคัญของเพศชาย และการมองว่าผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชายโดยธรรมชาติมาตลอดทุกยุคทุกสมัย ดังนั้น การเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายเท่าเทียมกัน

หรือ “เหมือนกัน” โดยธรรมชาติโดยไม่สืบค้นที่มาและความชอบธรรมของความเชื่อเช่นนี้ ย่อมไม่ต่างอะไรกับ “การเสพติดอยู่กับโลกที่ไร้ความแตกต่าง โลกที่มีบรรทัดฐานเดียว คือ บรรทัดฐานของผู้ชายที่เป็นเกณฑ์ “สากล” เท่ากับกำลังพยายามเปลี่ยน “ผู้หญิง” ให้กลายเป็น “ผู้ชาย” ทั้งในแง่ของทัศนคติ การรับรู้ บทบาท การมองตัวเองและสังคม (รวมถึงผู้หญิงคนอื่น ๆ) ให้เป็นไปตามกรอบการมองของแบบผู้ชาย และทำลายความเป็นผู้หญิงที่แท้จริงไป

ทางเดียวที่จะแก้ปัญหานี้ คือ เราต้องเริ่มจากการยอมรับก่อนว่าผู้หญิงผู้ชายเป็นสองเพศที่มีความแตกต่างกัน และความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่พื้นฐานมาก เมื่อเป็นเช่นนี้จึงไม่ถูกต้องที่เราจะนำบรรทัดฐานของเพศชาย เช่น บรรทัดฐานเรื่องความสำเร็จ ความมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำ หรือแม้แต่บรรทัดฐานเรื่องความมีเหตุผลมาใช้ประเมินผู้หญิง เพราะผู้หญิงมีคุณภาพและคุณลักษณะเฉพาะตัวบางอย่างที่มีค่าในตัวเอง เช่น เรื่องอารมณ์ความรู้สึก หรือเรื่องทางร่างกายและทางเพศ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ต่างหากที่ควรถูกนำเสนอให้กับสังคมให้สังคมได้รับรู้ผู้หญิงอย่างที่เป็นจริง ๆ ไม่ใช่ผู้หญิงที่ถูกสังคมสร้างตามแบบของผู้ชาย ซึ่งนานวันต่อไปถ้าสังคมเข้าใจความแตกต่างนี้แล้ว ระเบียบของสังคมก็อาจเปลี่ยนไปสู่ทิศทางที่ไม่ให้ความสำคัญของผู้ชายเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่มองใหม่ว่าผู้หญิงก็มีคุณสมบัติพิเศษบางอย่างเฉพาะตนที่ไม่สามารถเปรียบเทียบในเชิงคุณค่าได้กับของผู้ชาย และสังคมพร้อมที่จะเปิดรับ และปฏิบัติต่อความแตกต่างนี้อย่างเข้าใจ

สรุปแล้วแนวทางนี้มีทัศนะว่า คุณสมบัติของผู้หญิงที่แตกต่างจากผู้ชายนั้น อาจจะถูกกลายเป็นพลังสำคัญของการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยชาติ จึงเป็นกระแสที่ทางทฤษฎีมุ่งค้นคว้าเกี่ยวกับการสร้างสรรค์วัฒนธรรมของผู้หญิงที่เป็นเอกเทศ (ลลนา กาศวิบูลย์, 2544, น. 32-36)

แนวคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม สามารถนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถึงการสร้างองค์ความรู้ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว เพื่อศึกษาว่า ผู้หญิงที่ประสบความรุนแรงในครอบครัว มีวิธีการเผชิญ กับสถานการณ์รุนแรง และตอบโต้ โดยใช้หลักความเชื่อที่ว่าผู้หญิงมีคุณภาพและคุณลักษณะเฉพาะตัวบางอย่างที่มีค่าในตัวเอง เช่น เรื่องอารมณ์ความรู้สึก หรือเรื่องทางร่างกายและทางเพศ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ทำให้เธอเข้มแข็ง หาวิธีแก้ไขความรุนแรงได้ เพื่อให้สังคมได้รับรู้ผู้หญิงอย่างที่เป็นจริง ๆ ไม่ใช่ผู้หญิงที่ถูกสังคมสร้างตามแบบของผู้ชายได้หรือไม่

การกระทำความรุนแรงต่อภรรยา: ผลกระทบต่อสุขภาพผู้หญิง

โชติมา กาญจนกุล (2544.น.564-566) ได้สรุปถึงผลกระทบของความรุนแรงต่อสุขภาพผู้หญิงไว้ดังนี้

1. ผลกระทบต่อการจัดบริการสุขภาพ ผลจากการกระทำรุนแรงที่มีต่อสุขภาพผู้หญิง มีผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจ ถือเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ และเป็นภาวะรับผิดชอบที่มีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อระบบการจัดบริการสุขภาพ ตั้งแต่กระบวนการวางแผนนโยบาย ตลอดจนการดำเนินการด้านการจัดรูปแบบระบบบริการสุขภาพในสังคม

2. ผลกระทบทางร่างกาย การทำร้ายร่างกายของคู่สมรส มีผลกระทบต่อร่างกาย ได้แก่ การบาดเจ็บเล็กน้อยจนถึงสาหัส กระดูกหัก กระดูกเคลื่อน สูญเสียความสามารถ พิการปัญหาอนามัยการเจริญพันธุ์ การแท้งและการคลอดก่อนกำหนด โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ ตลอดจนการสูญเสียชีวิต จากรายงานของธนาคารโลกพบว่าประมาณร้อยละ 16 ของการเสียชีวิตของผู้หญิง ในวัยเจริญพันธุ์ ทั่วโลก (อายุ15-25) และร้อยละ 5 -15 ของปัญหาสุขภาพผู้หญิง มีสาเหตุมาจากความรุนแรงในครอบครัวและการข่มขืนโดยประมาณการว่าผู้หญิงต้องสูญเสียวันที่มีสุขภาพดีไปหนึ่งในห้าของวันที่มีทั้งหมดของชีวิตในวัยเจริญพันธุ์ (World Bank, 1993 อ้างถึงใน Heise et al., 1994) ดังแผนภาพต่อไปนี้

3. ผลกระทบทางจิตใจ สำหรับผลกระทบทางด้านจิตใจ ได้แก่ การสูญเสียความเชื่อมั่น และความภาคภูมิใจในตนเอง เกิดความรู้สึกเจ็บปวดและทุกข์ทรมานใจ สุขภาพจิตเสีย การศึกษายังชี้ให้เห็นว่า ภรรยาที่ถูกกระทำรุนแรงเป็นประจำ จะมีปัญหาการเจ็บป่วยเรื้อรัง เกิดภาวะซึมเศร้า และโกรธแค้นตนเอง อาจนำไปสู่การติดยาเสพติด และการฆ่าตัวตาย มีรายงานว่าภรรยาที่ถูกสามีทุบตี มีแนวโน้มที่จะพยายามฆ่าตัวตายมากกว่าภรรยาที่ไม่ถูกทุบตีถึง 12 เท่า (UNICE, 1984) นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการสูญเสียรายได้หรือสถานภาพเศรษฐกิจ ต้องหยุดงานหรือออกจากงาน หรืออาจต้องกลายเป็นผู้ต้องหาเสียเองทำให้สูญเสียโอกาสในสังคมซึ่งล้วนเป็นผลกระทบโดยตรงต่อผู้หญิงทั้งสิ้น

แผนภาพที่ 2.2

ผลกระทบต่อสุขภาพของผู้หญิงจากการกระทำรุนแรง

ที่มา: โชติมา กาญจนกุล, 2544, น. 565.

4. ผลกระทบต่อปัญหาสังคม ปัจจุบันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำร้ายร่างกายภรรยาที่ทวีความหนักหน่วงและความรุนแรงมากขึ้นนั้น มีแนวโน้มกลายเป็นปัญหาที่มีผลกระทบรุนแรงต่อสังคมในระยะยาว ในครอบครัวที่พ่อแม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน ทำร้ายทุบตีต่อกันบ่อย ๆ นั้น ส่งผลกระทบไปถึงลูกด้วย การที่แม่ไม่สามารถดูแลลูกได้อย่างเต็มที่ มีผลต่อร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกและการเรียนรู้ของลูกอย่างมาก (ศรีสว่าง พัววงศ์ แพทย์, 2536) ทำให้เด็กมีความสับสนวุ่นวายและกระวนกระวายใจ จิตใจเต็มไปด้วยความตึงเครียด จากการศึกษาของพรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2534) พบว่า สามีที่ทำร้ายทุบตีภรรยามักจะทุบตีลูก ๆ ด้วย ทำให้เด็ก ๆ รู้สึกว่าบ้านเป็นสถานที่ไม่น่าอยู่ ไม่ปลอดภัยเต็มไปด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ เด็กอาจหนีออกจากบ้านและประพาศติดนไปในทางเลื่อมเสีย ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์ (2536) พบว่า เด็กเร่ร่อน เด็กติดยาเสพติด เด็กประพาศติดลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกายผู้อื่น มักมีประวัติมาจากครอบครัวที่มีความรุนแรง นอกจากนี้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กำลังกลายเป็นมูลฐานของการหย่าร้างในหลาย ๆ ประเทศด้วย

ที่สำคัญประการหนึ่ง เด็กจะเรียนรู้และซึมซับความรุนแรงนี้ไปโดยกระบวนการอบรมและขัดเกลาทางสังคม (socialization) การที่เด็กชายเห็นพ่อทำร้ายร่างกายทุบตีแม่อยู่เสมอ ทำให้เด็กมีความเห็นต่อการใช้ความรุนแรงด้วยการทุบตีภรรยาของตนในอนาคตว่าเป็นเรื่องปกติ หรือเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะใช้กับผู้หญิง หรือจำเป็นต้องใช้หากหมดความอดทนถึงร้อยละ 89 (วรารักษ์ดวงจันทร์, 2530, น.131) อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ในการเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงในวัยเด็กกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเมื่อเป็นผู้ใหญ่ กล่าวคือ หากชายผู้เป็นสามีขณะเมื่ออยู่ในวัยเด็กได้เห็นเหตุการณ์พ่อแม่ตีกันรุนแรงมากกว่าสามีที่เห็นเหตุการณ์พ่อแม่ทุบตีกันรุนแรงน้อยกว่าวัยเด็ก (เหมวรรณ เหมมะนัด, 2533) การกระทำรุนแรงต่อภรรยานอกจากจะทำให้เกิดปัญหาสุขภาพอนามัย มีผลกระทบต่อครอบครัว และสังคมดังได้กล่าวแล้ว ยังก่อให้เกิดภาวะแก่สังคมในทางเศรษฐกิจนับเป็นมูลค่ามหาศาลด้วย ทั้งในด้านการจัดรูปแบบระบบบริการสาธารณสุข โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลซึ่งมีต้นทุนทางสุขภาพสูงทั้งผู้ใช้บริการและบุคลากรทางการแพทย์ รวมไปถึงค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสังคม การให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ถูกทำร้าย ตลอดจนการใช้มาตรการป้องกันต่าง ๆ เช่น ที่ประเทศแคนาดา ประเทศเดียวในปี ค.ศ. 1980 การทำร้ายภรรยาทำให้รัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายถึง 32 ล้านดอลลาร์ (Mill, 1989 อ้างถึงใน โชติมา กาญจนกุล, 2544, น. 564-566)

รูปแบบการตอบโต้ต่อการกระทำรุนแรง

การออกจากความสัมพันธ์ที่มีการใช้ความรุนแรง จึงเป็นเรื่องยาก เพราะผู้หญิงมีความผูกพันทางอารมณ์กับคู่รักของเธอ ทั้งที่ยังคงมีพฤติกรรมการทำร้ายในความสัมพันธ์นั้น แต่ผู้หญิงก็ยังรู้สึกผิดในการที่จะออกจากความสัมพันธ์ (Gelles and Strauss 1979; Dobash and Dobash 1978) มองว่า การทอดทิ้งสามีอย่างถาวรนั้น เป็นการต่อสู้กับความรู้สึกหลายประการ ทั้งความหวาดกลัวการสูญเสีย ความรู้สึกที่มีต่อสามี และความคิดที่ว่าการทำงานคือการลงทุนทั้งชีวิตของผู้หญิง ถ้ามีการแตกร้างในครอบครัว ความผิดก็จะตกอยู่กับผู้หญิง และยิ่งกว่านั้นผู้หญิงมักคิดว่า การที่ครอบครัวแตกแยกจะเป็นสิ่งที่เลวร้ายสำหรับลูก ทำให้ผู้หญิงยากที่จะออกจากความสัมพันธ์นั้นได้

Bowker (1993, pp. 158-160) ได้เสนอให้เห็นถึงเหตุผลที่ทำให้ผู้หญิงยังคงอยู่ในความสัมพันธ์ที่มีความรุนแรง และใช้ชีวิตร่วมกับผู้ชายที่ทำร้ายเธอเหล่านั้นเป็นเพราะ

1. การพยายามหลบหนีไปจากสามีนั้น ถ้าเธอไม่สามารถหนีพ้นได้ก็เหมือนกับการกระตุ้นแรงเร้าให้เกิดการกระทำรุนแรงที่สูงขึ้น เพื่อเป็นการสั่งสอนบทเรียนให้กับภรรยา
2. ภรรยาที่ถูกทำร้ายส่วนใหญ่ มักจะพยายามป้องกันลูกๆ ของตน จากความเลวร้ายของความรุนแรงภรรยาที่ถูกทำร้ายส่วนน้อยเท่านั้นที่จะทิ้งลูกไว้กับสามี แล้วหนีไปเฉพาะตัว ดังนั้นการที่ผู้หญิงไม่มีสถานที่ที่เหมาะสมที่จะพาลูกไปด้วย ก็จะทำให้เธอไม่สามารถที่จะออกจากความรุนแรงนั้นได้

เช่นเดียวกับ Finkelhor (1982) ซึ่งให้เหตุผลว่า การที่การทำร้ายยังคงเกิดขึ้นนั้น เป็นเพราะ ผู้หญิงยังมองว่าตนเองรักสามี และสามีก็รักตนเองเช่นกันการทำร้ายเป็นผลมาจากความรักที่พวกเขามีต่อกัน นอกจากนั้นผู้หญิงยังเชื่อว่า การทำร้ายจะหยุดลงถ้าเธอทำตัวดีขึ้น เช่น ถ้าเธอเป็นแม่บ้านที่ดี เป็นเมียที่ดี ไม่ยั่วเย้า ไม่กระตุ้นให้เขาโกรธ เขาก็จะหยุดการทำร้ายเธอ จากนั้นหากเธอหนีไปจากสามีโดยทิ้งลูกไว้กับเขา อาจจะทำให้สามีได้รับสิทธิในการเลี้ยงดูลูกตลอดไป ทำให้ผู้หญิงต้องอยู่ในความสัมพันธ์ที่รุนแรงต่อไป

3. การทำร้ายบิดามารดา หรือ ญาติสนิท กล่าวคือ สามีบางคนอาจเปลี่ยนเป้าหมายการทำร้ายไปสู่บุคคลที่ให้พักพิงแก่ภรรยา โดยอาจขู่ คุกคามว่าจะทำร้ายหรือฆ่าคนเหล่านี้ ถ้าตราบใดที่ยังให้ที่พักแก่ภรรยาอยู่

4. ความอดอยากและไร้ที่พึ่งพิง เนื่องมาจากสามีเข้มงวดในการควบคุมภรรยาให้อยู่ภายใต้เศรษฐกิจที่สามีเป็นผู้ควบคุม ภรรยาไม่มีทรัพย์สิน ไม่มีอำนาจทางเศรษฐกิจใด ๆ ทำให้ไม่

สามารถออกจากความสัมพันธ์ได้ นอกจากนั้นภรรยาไม่สามารถหาที่พักพิงอื่นได้ ถ้าตลอดเวลา เธอถูกสามีกักตัวหรือแยกออกจากสังคมที่เธอเคยมีเพื่อนและญาติ

ความอับอาย ความล้มเหลว และการถูกประทับตราจากสังคม เป็นเหตุผลที่ทำให้ภรรยายังคงอยู่ในความสัมพันธ์นั้น เพราะกลัวต่อคำครหา อับอายต่อคำว่าไม่มีความอดทนพอ เป็นสาเหตุที่ทำให้ครอบครัวล้มเหลว สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องใหญ่สำหรับความเป็นแม่และความเป็นเมียของผู้หญิง โดยเฉพาะในสังคมที่ยึดถือประเพณีดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น การอดทนอยู่ในครอบครัวเดิมและหาทางปกป้องลูก ๆ กลายเป็นวิธีที่ผู้หญิงเลือก เพื่อหลีกเลี่ยงคำครหาว่า เป็นภรรยา เป็นแม่ที่ไม่มีความอดทน ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นการเพิ่มความกดดันในครอบครัวก็จริง แต่ไม่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับที่รวดเร็วมากนัก ถ้าระดับความรุนแรงนั้นไม่สูงมากนัก ทำให้ผู้หญิงยังคงสามารถปกปิดความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ และยังในกรณีที่ผู้ชายเป็นผู้มีเกียรติและศักดิ์ศรีในสังคมภรรยาก็ต้องปกปิดปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตนด้วยเงื่อนไขเพื่อรักษาหน้าตาทางสังคม

แนวคิดวงจรของความรุนแรง

การทำร้ายร่างกายที่เกิดจากการกระทำของสามีหรือคู่รักมักจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น งานของ Walker (1979) ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุและกระบวนการที่ความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัวเกิดขึ้นและดำรงอยู่ โดยสิ่งสำคัญของงานชิ้นนี้ คือ การสร้างวงจรของความรุนแรง (cycle of violence) ซึ่งเป็นประสบการณ์ของผู้หญิง ในการตกอยู่ในภาวะถูกกระทำรุนแรงซ้ำจากสามี โดยทำการศึกษาจากผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายร่างกายจำนวน 403 คน และผู้หญิงกลุ่มนี้เคยถูกสามีทำร้ายร่างกายอย่างน้อย 2 ครั้ง (อ้างถึงใน วิลาสินี พนานครทรัพย์, 2545, น. 15-17)

งานชิ้นนี้ Walker ได้นำแนวคิดเรื่อง ความรู้สึกที่บุคคลเรียนรู้ว่าไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ (learned helplessness) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวอธิบายถึงลักษณะของบุคคลที่เรียนรู้ว่าตนเองไม่สามารถที่จะคาดเดาผลของเหตุการณ์ในอนาคต ไม่รู้ว่าการตอบสนองใดที่จะนำตนเองไปสู่ความปลอดภัย ทำให้บุคคลนั้นสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีความคาดหวังถึงผลที่จะเกิดในอนาคต และคิดว่าตนเองไม่สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ เมื่อนั้นบุคคลนั้นก็จะมีอยู่ในปัญหาต่อไป Walker นำแนวคิดนี้มาใช้ศึกษาและมองว่า ผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายก็เช่นเดียวกัน เธอไม่รู้ว่าการตอบสนองใดที่จะทำให้ตนเองปลอดภัย ไม่สามารถทำนาย

และคาดเดาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ ทำให้ผู้หญิงเรียนรู้ว่า เธอไม่สามารถที่จะทำอะไร เพื่อให้หลุดพ้นไปจากความรุนแรงนั้นได้ แรงจูงใจในการที่จะจัดการกับปัญหาของผู้หญิงก็จะลดน้อยลง เพราะผู้หญิงเชื่อว่าไม่มีอะไรที่ตนเองจะทำให้ได้เพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ความรุนแรงนั้น ผู้หญิงก็จะทนอยู่กับปัญหาต่อไป

การศึกษาของ Walker เป็นการอธิบายในแง่ของจิตวิทยาสังคม กล่าวคือ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างสังคมและบุคคล โดยวางตำแหน่งที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ของผู้หญิง ในฐานะสิ่งที่เรียนรู้จากสังคม ทั้งจากองค์ประกอบของโครงสร้าง และวัฒนธรรม อาทิ บรรทัดฐาน ค่านิยมและความเชื่อ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลทำให้ผู้หญิงซึมซับและเรียนรู้ว่าเธอไม่สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ความรุนแรงจึงเกิดขึ้นเป็นวัฏจักร

ผลการศึกษาของ Walker ได้เสนอให้เห็นถึงการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัว ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การก่อให้เกิดความตึงเครียด (tension building phase)

ในช่วงนี้เป็นช่วงของการเรียนรู้ การใช้ความรุนแรง ในงานของ Walker ผู้หญิงที่ถูกคู่รักกระทำรุนแรง จะอธิบายขั้นตอน ในลักษณะของการใช้อารมณ์ของผู้ชาย การเพิ่ม การทำร้ายทางอารมณ์ และวาทะ การใช้คำสั่งกับภรรยา และความพยายามที่จะกำหนดชีวิตของผู้หญิง โดยที่การตอบสนองของผู้หญิง ในขั้นนี้เป็นการพยายาม ที่จะทำให้ผู้ชายอารมณ์เย็นลง กลับสู่ความสงบ ไม่ถกเถียง และเก็บสิ่งที่เขาไม่พอใจเอาไว้ ผู้หญิงอธิบายการกระทำเหล่านี้ในลักษณะของการเดินออกจากความรุนแรงอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้หญิงจะทำอะไร ความตึงเครียดก็จะระเบิดออกมา ซึ่งนำไปสู่การทำร้าย ทบตี นำไปสู่ขั้นตอนที่สอง

ขั้นตอนที่ 2 การทำร้ายกัน (acute building phase)

ในขั้นนี้ ผู้หญิงจะถูกทำร้าย และบางรายอาจถูกเก็บงำให้อยู่ภายในบ้าน ซึ่งบางครั้งอาจนำไปสู่เหตุการณ์ร้ายแรง และหากผู้หญิงหลบหนีไปได้ ผู้หญิงก็จะไปหาที่พักอาศัยกับครอบครัวเพื่อน ความรู้สึกของผู้หญิงในขั้นนี้ จะเต็มไปด้วยความเกลียดชังสามีของตนเอง ประณามและลงโทษตนเอง ซึมเศร้าและหมดหวัง แต่ความรู้สึกเหล่านี้จะหายไป เมื่อเข้าสู่ขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การสำนึกผิดและความรักหลังการทำร้าย (the batterer's loving contrition)

ในขั้นนี้บุคลิกภาพของสามีมักจะแตกต่างจากขั้นก่อน เขาจะรู้สึกสำนึกผิด และเข้ามาง้อ และให้สัญญาต่าง ๆ ว่าจะไม่กระทำรุนแรงอีก เขาจะหาผู้ที่สนับสนุนมาจากที่ต่าง ๆ เช่น เพื่อนสนิทญาติพี่น้องเข้ามาช่วย หรือเขาอาจจะร้องไห้ เพื่อแสดงให้ผู้หญิงเห็นว่า เขาไม่สามารถที่จะมีชีวิตอยู่ได้ ถ้าปราศ จากเธอ เขาจะพยายามแสดงให้เห็นว่าสัมพันธ์ทั้งหมดนำไปสู่ขั้นตอนที่เกิด

การทำร้ายได้อย่างไร โดยพยายามทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเลวร้าย นอกเหนือการควบคุมของเขา เกิดขึ้นเพราะเขาไม่พร้อม ไม่มีวุฒิภาวะ ในขณะที่ภรรยาจะมองว่าการให้อภัยของเธอจะเป็นวิธีที่ทำให้สามีสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันโหดร้ายนี้ได้ ดังนั้นผู้หญิงจึงพยายามปิดป้องหรือละเลยปัญหาการถูกทุบตีนั้น มองว่าเป็นเพียงแค่การลืมหืมตาไปชั่วขณะหนึ่งของสามีเท่านั้น ในขั้นนี้จึงเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การทำร้ายซ้ำอีก เพราะภร่ายังคงอยู่ในความสัมพันธ์ที่รุนแรงนี้ต่อไป

ดังนั้นในวงจรดังกล่าวผู้หญิงที่ถูกทำร้ายก็จะถูกทำร้ายซ้ำแล้วซ้ำอีก การที่ผู้หญิงต้องเข้าสู่วงจรดังกล่าวนี้ Walker อธิบายว่าเป็นผลมาจากการที่ผู้หญิงเรียนรู้ว่าไม่สามารถที่จะช่วยตนเองได้ เพราะผู้หญิงซึมซับและเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ถูกกระทำอย่างต่อเนื่องและซ้ำซากมาตลอด เมื่อนั้นแรงจูงใจของผู้หญิงในการจัดการกับปัญหาก็จะน้อยลง และยอมทนอยู่ในภาวะการถูกกระทำ เพราะผู้หญิงเชื่อว่าไม่มีอะไรที่ตนเองจะทำได้เพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ความรุนแรง ทำให้ความเชื่อมั่นในตนเองของผู้หญิงหายไป และทนอยู่กับปัญหาต่อไป (วิลาลินี พนานครทรัพย์, 2545, น. 15-17)

จากแนวคิดวงจรของความรุนแรงนี้ ดิฉันเห็นว่มีความสอดคล้องที่จะนำมาใช้ในงานวิจัย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบชีวิตผู้หญิง ประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงที่เลือกและไม่เลือกการหย่าร้างเป็นการยุติความรุนแรงในครอบครัว ว่มีปัจจัยเงื่อนไขใดที่ผู้หญิงยังต้องทนอยู่ในวงจรความรุนแรงในครอบครัว หรือตอบได้ด้วยการหย่า หรือหย่าร้าง

ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ผู้หญิงกับการหย่าร้าง

1. วรรณกรรมในประเทศไทย

กุสุมา พลแก้ว (2544) ศึกษาเรื่องการปรับตัวทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้หญิงในสังคมชนบทภายหลังการหย่าร้าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวทางของหญิงในชนบทภายหลังการหย่าร้าง ว่ผู้หญิงเหล่านี้ มีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตน ไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพการสมรสอย่างไรบ้าง โดยจะเน้นการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคม เศรษฐกิจและการเลี้ยงดูลูก รวมทั้งการศึกษาสถิติ สาเหตุการหย่าร้าง ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาศาเหตุที่พบผู้หญิงใช้เป็นข้ออ้างเพื่อหย่าร้างกับสามีมากที่สุดเกี่ยวกับทัศนคติหรือความคิดเห็นไม่ตรงกันและรองลงมาคือการนอกใจ ภาวะการหย่าร้างผู้หญิงต้องมีการปรับบทบาททั้งทางด้านสังคมคือ การปรับบทบาทเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างญาติฝ่ายสามีที่ต้องทำห่างเหินไปรวมทั้งต้องรู้จักปรับบทบาทให้เหมาะสมกับสถานภาพแม่หม้าย ส่วนทางด้านเศรษฐกิจผู้หญิงสามารถปรับบทบาทได้ดี แต่การปรับบทบาทด้านการเลี้ยงดูลูกไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะเวลาที่มีให้ลูกน้อยลงต้องหาเลี้ยงครอบครัวเพียงผู้เดียว ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ของแม่กับลูก

สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ และพนม ลิ้มอารีย์ (2536) ศึกษาเรื่องสตรีและการหย่าร้าง วัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาข้อเท็จจริงในประเด็นภูมิหลังของสตรีหย่าร้างและอดีตคู่สมรส ลักษณะการหย่าร้าง สาเหตุการหย่าร้าง ความรู้สึกและความคาดหวังของสตรีหย่าร้างที่มีต่อการหย่าร้าง ผลการหย่าร้างที่เกิดกับสตรีหย่าร้างและบุตร เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ จากกลุ่มตัวอย่าง 135 คน ผลการศึกษาพบว่า ภูมิหลังของสตรีหย่าร้างและอดีตคู่สมรส สตรีหย่าร้างประมาณสี่ในห้าส่วน แต่งงานตั้งแต่อายุน้อยไม่เกิน 25 ปี ส่วนอดีตคู่สมรสประมาณครึ่งหนึ่งแต่งงานเมื่ออายุไม่เกิน 25 ปี ความแตกต่างระหว่างอายุของสองฝ่ายส่วนมากไม่เกิน 5 ปี การศึกษาทั้งสองฝ่าย ไม่เกินมัธยมศึกษาตอนปลาย ความสัมพันธ์ก่อนแต่งงานส่วนมากเป็นเพียงคนรู้จักกัน แต่งงานด้วยความสมัครใจ

ลักษณะการหย่าร้าง ส่วนมากมาจากความยินยอมของทั้งสองฝ่าย ผู้เริ่มต้นขอหย่าส่วนมากเป็นสตรี สตรีส่วนมากไม่ได้มีการปรึกษาใคร ความรู้สึกและความคาดหวังของสตรีหย่าร้างส่วนมากมีความรู้สึกพึงพอใจกับการหย่าร้างที่เกิดขึ้น ชีวิตหลังการหย่าร้างช่วยให้มีความสุขในชีวิตมากขึ้น มีความเป็นอิสระมากขึ้น สาเหตุการหย่าร้าง ส่วนมากเกิดจากสาเหตุด้านสังคม ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความประพฤติ ผลของการหย่าร้างที่เกิดกับสตรี ได้รับผลกระทบด้านความประพฤติ สุขภาพ เศรษฐกิจ อารมณ์และจิตใจ สุดท้ายผลต่อการหย่าร้างที่เกิดกับบุตร สตรีที่มีบุตรส่วนมากบุตรไม่ได้รับผลกระทบจากการหย่าร้าง เนื่องจากยังเล็กและยังไม่รู้เรื่อง

ข้อมูลสถิติการหย่าร้างของคู่สมรสในประเทศไทย ซึ่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้รวบรวมทำสถิติไว้ดังนี้

สถิติการหย่าร้าง ปี 2547 มีจำนวน 86,982 คู่ ปี 2548 มีจำนวน 90,688 คู่ และปี 2549 มีจำนวน 89,191 คู่ (เดลินิว, 14 เมษายน 2550, น. 3)

จากข้อมูลสถิติการหย่าร้างดังกล่าว จะเห็นได้ว่า มีคู่สมรสจำนวนหลายหมื่นคู่ที่ประสบปัญหาที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัว และหาทางออกโดยการตัดสินใจหย่าร้าง แต่ยังมีชีวิตคู่อีกหลายหมื่นคู่ที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสและแยกทางชีวิตกันอย่างเด็ดขาด โดยไม่มีข้อมูลสถิติให้เห็นชัดเจน

2. วรรณกรรมต่างประเทศ

การหย่าร้าง

เนลสัน (Janet Fowler Nelson, 1995 อ้างถึงใน อริยา คุ่มภัย, 2544, น. 38) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัย “Marriage and divorce” ว่าสาเหตุสำคัญของการหย่าร้าง ก็คือการนอกใจไปมีเพศสัมพันธ์ทางเพศกับผู้อื่น ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็นการสมสู่เพียงชั่วคราว หรือประพฤตินั้นอยู่เป็นประจำ และเคยกระทำมาแล้วแต่เพิ่งนำมาเปิดเผย การนอกใจเช่นนี้ ทำให้ภรรยาโกรธ และต่อมาก็จะเกิดการสั่นคลอนแคลนของชีวิตสมรสในอนาคต และความกลัวนี้ จะนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง อันเกิดการหย่าร้างในที่สุด ส่งผลกระทบทางด้านสุขภาพจิตของสตรี ได้แก่ การย่ำคิดย้ำทำ วิตกกังวล ก้าวร้าว และซึมเศร้า

ความรุนแรงในครอบครัว

1. วรรณกรรมในประเทศไทย

ศิระชัย โชติรัตน์ (2538) ศึกษาเรื่องความรุนแรงในครอบครัว กรณีสามีทำร้ายร่างกายภรรยา โดยศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความรุนแรงในครอบครัวเฉพาะกรณีสามีทำร้ายร่างกายภรรยา ศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุ และตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากสถานการณ์ความรุนแรงดังกล่าว ขอบเขตการศึกษาครอบคลุมถึงการทำร้ายกันทั้งร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะการศึกษาจากตัวสามีที่เคยทำร้ายร่างกายภรรยา จนเป็นผลให้ถูกจำคุกอยู่ตามเรือนจำต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง จำนวน 110 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าสถิติ Chi-Square ทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการกระทำ หรือวิธีการที่สามีทำร้ายภรรยาส่วนใหญ่เป็นการใช้อวัยวะเข้าทำร้าย เช่น การ ต่อย เตะ ถีบ ผลัก บีบคอ และมีความถี่ของการกระทำในระดับของการกระทำที่เป็นครั้งคราวมากที่สุด ผลการกระทำส่วนใหญ่ทำให้ภรรยาเสียชีวิต จากการที่ภรรยาถูกทำร้าย นอกจากจะทำให้ภรรยาส่วนใหญ่ได้รับบาดเจ็บสาหัสและ

เสียชีวิตแล้ว ยังได้ส่งผลกระทบต่อบุตรมากที่สุด คือ ส่งผลกระทบทางด้านจิตใจ คือ ทำให้บุตรมีความหวาดกลัว บางรายได้รับบาดเจ็บ และเป็นเหตุให้เด็กหนีออกจากบ้าน

ปัญชลี โชติคุต (2541) ศึกษาเรื่อง การใช้ความรุนแรงต่อคู่สมรส ซึ่งประเภทของความรุนแรงแบ่งออกเป็น การทำร้ายทางจิตใจ การมุ่งทำร้ายร่างกาย ผลการวิจัยพบว่า ประเภทของความรุนแรงที่กลุ่มตัวอย่างใช้มากที่สุดคือ การทำร้ายจิตใจ ได้แก่ นิ่งเฉย ทำหุทวอนลม ผุนผั่นออกจากห้อง/บ้าน ผู้หญิง ร้องไห้ ผู้ชาย ใช้เสียงข่ม พูดหรือเถียงเสียงดัง และพูดประชดประชัน พูดดูถูกเหยียดหยาม ต่ำว่าต่อคู่สมรส ประเภทของความรุนแรงในการทำร้ายจิตใจนั้น ผู้หญิงจะใช้มากกว่าผู้ชาย โดยผู้หญิงจะใช้การร้องไห้ และผู้ชายใช้การนิ่งเฉย ทำหุทวอนลม

วิลาสินี พนาครทรัพย์ (2545, น. 97) จากการวิจัยถึงเรื่อง ความรุนแรงต่อผู้หญิงในชีวิตคู่: เสียงของผู้หญิง ผลการวิจัยในส่วนหนึ่ง ได้แสดงให้เห็นว่า ภาพของครอบครัวในอุดมคติยังคงมีอิทธิพลต่อผู้หญิง แม้ว่าเธอจะถูกสามีทำร้ายร่างกาย แต่ภาพของการทนอยู่เพื่อลูก เพราะความเชื่อที่ว่าเด็กที่พ่อแม่แยกทางกันจะกลายเป็นเด็กที่มีปัญหา สำหรับผู้หญิงที่ยุติปัญหาการถูกทำร้ายจากสามีโดยการหย่าร้าง เธอยังคงมองว่าครอบครัวที่สมบูรณ์ต้องประกอบด้วยพ่อแม่ลูก แต่เมื่อขาดพ่อ เธอต้องทำหน้าที่ทั้งสองอย่างให้ได้

กิตติภา สุวรรณรัตน์ (2546, น. บทคัดย่อ) รายงานการวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของสุราในฐานะปัจจัยร่วมการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว” ได้สรุปผลการวิจัยว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ดื่มสุราเกือบทั้งหมด มีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า การดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ส่งผลทำให้สมรรถภาพทางร่างกายและด้านจิตใจลดลง ทำให้ค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้ดื่มขาดสติควบคุมตนเอง ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันในครอบครัว และยังมีผลต่อบุคคลในครอบครัวที่เลียนแบบการดื่มสุราของพ่อแม่

พิมพ์วัลย์ บุญมงคล และคณะ (2546) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพประชาคมในการจัดการปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ทำการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพการณ์ศักยภาพของประชาคมในสังคมไทยต่อการจัดการปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง และเด็ก และพฤติกรรมแสวงหาบริการด้านสุขภาพ สังคม และกระบวนการยุติธรรมของผู้หญิงและเด็ก

งานวิจัยนี้ เสนอให้เห็นว่า ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง ไม่ใช่ปัญหาส่วนตัว แต่เป็นปัญหาสังคมที่คนในชุมชนหรือประชาคมควรยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือ ห้ามปราม เพื่อลดปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่

ภาสุรี เอี่ยมทิม (2548, น. บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนะของคู่สมรสในชุมชนเมืองต่อแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว” ผลการวิจัยพบว่า จาก

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของคู่สมรส พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านการทำร้ายจิตใจ อายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านการทำร้ายจิตใจ และด้านการทำร้ายร่างกาย และระดับการศึกษาของคู่สมรสมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านการทำร้ายร่างกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนสาเหตุของการใช้ความรุนแรงต่อกันของคู่สมรส พบว่า ประเด็นที่ประชากรตัวอย่างเห็นว่าเป็นสาเหตุมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นส่วนตัวของครอบครัว รองลงมา คือ ด้านการทำกิจกรรมและความสนใจ และด้านการใช้อำนาจระหว่างกัน

ทิพวรรณ จันทรา (2549, น. บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ทางเลือกของภรรยาหลวง ในการจัดการปัญหาความรุนแรงของครอบครัว กรณี สามีนอกใจภรรยา” ผลการวิจัยพบว่า การที่สามีนอกใจภรรยา เขาจะมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะทำให้คู่สมรสโกรธ จะหาเรื่องทะเลาะจนกลายเป็นความขัดแย้ง โดยเฉพาะเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ เกิดการเินเฉยต่อกัน บางครั้งสามีไม่ยอมพูดคุย และมีการใช้ความรุนแรงรวมอยู่ด้วย ในช่วงแรก ภรรยาจะรับรู้ เมื่อเผชิญกับปัญหา ตกใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น และหากสงสัยจนเข้าขั้นวิกฤติไม่ได้รับการแก้ไขทันที อาจจะนำมาซึ่งการหย่าร้างได้ ซึ่งภรรยาที่ประสบปัญหานี้จะได้รับความรุนแรงทุกรูปแบบทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะทางด้านจิตใจจะได้รับผลกระทบมากที่สุด และมีความรุนแรงทางเพศรวมอยู่ด้วย จะเห็นได้ว่ากรณีที่สามีกระทำความรุนแรงต่อภรรยาและภรรยาไม่ตอบโต้กลับ จะนำมาซึ่งความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นจนถึงขั้นสาหัสได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อภรรยาหลวงคือ สามีจะไม่จุนเจือครอบครัวเหมือนแต่ก่อน และถูกประณามว่าถูกสามีทิ้ง ทำให้อับอายผู้อื่น รวมทั้งไม่ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องค่าเลี้ยงดูบุตรหลังจากที่หย่าร้างกันไปแล้ว ซึ่งผู้ที่ได้รับความบอบช้ำที่สุดก็คือลูก ฉะนั้นภรรยาหลวงบางคนจึงอดทนต่อสามีที่นอกใจ และจัดการปัญหาครอบครัวในลักษณะต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการยอมรับ และความผูกพันที่มีต่อกันในครอบครัวว่ามากน้อยเพียงใด

จิราภา เจริญวุฒิ (2549, น. 102) วิจัย เรื่อง “ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับฝ่ายหญิงในความสัมพันธ์แบบคู่รัก” ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า การเป็นคู่รัก เริ่มต้นความสัมพันธ์จากความพึงพอใจทั้งในเรื่องของรูปร่างหน้าตา บุคลิกภาพ นิสัยใจคอ และฐานะตำแหน่งหน้าที่การงาน และในที่สุด ความสัมพันธ์นี้ ก็ถูกเชื่อมโยงเข้ากับการมีเพศสัมพันธ์ เพราะความรัก หรือเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่ารักการไม่ต่อสู้ การยินยอมกลายเป็นเรื่องที่ถูกเชื่อว่า จะสามารถรักษาความสัมพันธ์ในคู่รักไว้ได้ และความเชื่อนี้ก็ไม่ได้ครอบงำแค่เฉพาะกับคู่ของตน แต่ตอกย้ำทัศนคติของคนในสังคมให้เชื่อว่า การมีเพศสัมพันธ์กับคู่รักเป็นความยินยอมพร้อมใจของ

ทั้งสองฝ่ายมากกว่าการถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือถูกข่มขืน และกลายเป็นปัญหาความรุนแรงที่มักจะตกอยู่กับผู้หญิงเมื่อรู้สึก หรือความสัมพันธ์ในคู่รักเปลี่ยนไป

2. วรรณกรรมของต่างประเทศ

เกลเลส (Gelles, 1976 อ้างถึงใน อริยา คุ่มภัย, 2544, น. 659-668) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยในวารสารเรื่อง “Marriage and the Family” พบว่า ภรรยาที่มักถูกทำร้ายจากสามี เป็นผู้มีบุคลิกภาพแบบพึ่งพา โดยเมื่อมีความรุนแรงเกิดขึ้น ภรรยาจะเป็นผู้ที่เก็บกดความคับข้องใจ ความโกรธเคืองที่มีต่อสามี

ไซมอนด์ (Symonds, 1980 อ้างถึงใน Dutton, 1988, p. 95) อธิบายว่าลำดับขั้นของผลกระทบของผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อของการถูกทำร้ายมี 4 ขั้นตอน ลำดับแรกคือ อาการตกใจ ไม่เชื่อว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นกับตน บางรายมีประสาทหลอน ต่อมา เมื่อเหยื่อยอมรับความเป็นจริงมากขึ้น จึงเริ่มเข้าสู่ลำดับที่สอง คือ เหยื่อจะสงบลง แต่เหตุการณ์ความรุนแรงยังคงเป็นสิ่งที่ฝังใจตลอดเวลา เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว อ่อนแอ จนถึงขั้นจะลืมเหตุการณ์นั้น ๆ ในขั้นที่สาม จะปรับตัวหาทางแก้ไขปัญหา โดยการทบทวนเรื่องราวของชีวิตในอดีต และตั้งใจทุกอย่างให้ดีขึ้น และในขั้นสุดท้าย เกิดเป็นบาดแผลทางจิตใจ ผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อจะมีพฤติกรรมถดถอย จะทำให้ผู้หญิงคนนั้นเลียนแบบความก้าวร้าวนำไปสู่ความรุนแรงที่มากขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบต่อผู้หญิงที่เป็นภรรยาเกี่ยวกับสุขภาพ จะเห็นได้ว่า สุขภาพของผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายร่างกาย ได้รับผลกระทบในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานของคนไทย ได้แก่ การย่ำคิดย่ำทำ การวิตกกังวล ความก้าวร้าว และความซึมเศร้า เกี่ยวกับในด้านภูมิหลังของสตรีหย่าร้างและอดีตคู่สมรส สตรีหย่าร้างประมาณสี่ในห้าส่วน แต่งงานตั้งแต่อายุน้อยไม่เกิน 25 ปี ส่วนอดีตคู่สมรสประมาณครึ่งหนึ่งแต่งงานเมื่ออายุไม่เกิน 25 ปี ความแตกต่างระหว่างอายุของทั้งสองฝ่ายส่วนมากไม่เกิน 5 ปี การศึกษาทั้งสองฝ่ายไม่เกินมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับลักษณะการหย่าร้าง ส่วนมากยินยอมของทั้งสองฝ่าย ผู้เริ่มต้นหย่าส่วนมากเป็นผู้หญิง และไม่ได้ปรึกษาใคร สาเหตุที่ผู้หญิงใช้เป็นข้ออ้างเพื่อหย่าร้างกับสามีมากที่สุด เกี่ยวกับทัศนคติหรือความคิดเห็นไม่ตรงกัน และรองลงมาคือการนอกใจ ความรู้สึกและความคาดหวังของสตรีหลังหย่าร้าง ส่วนมากมีความรู้สึกพึงพอใจกับการหย่าร้างที่เกิดขึ้น ชีวิตหลังหย่าช่วยให้มีความสุขในชีวิตมากขึ้น มีความเป็นอิสระมากขึ้น ส่วนสาเหตุการหย่าหรือหย่าร้าง ส่วนมากเกิดจากสาเหตุด้านสังคม ด้านอารมณ์ และจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความประพฤติ สุขภาพ อารมณ์และจิตใจ ผลต่อการหย่าร้างที่เกิดกับบุตร สตรีที่มีบุตรส่วนมากบุตรไม่ได้รับผลกระทบจากการหย่าร้าง เนื่องจากยังเล็กและยังไม่รู้เรื่อง แต่ยังมีงานวิจัย

บางเรื่อง พบว่ามีผลกระทบต่อบุตรมากที่สุด คือ ส่งผลกระทบทางด้านจิตใจ คือทำให้บุตรมีความหวาดกลัว บางรายได้รับบาดเจ็บ และเป็นสาเหตุให้เด็กหนีออกจากบ้าน

หลังการหย่าร้าง การปรับตัวของผู้หญิง ทางด้านเศรษฐกิจผู้หญิงสามารถปรับบทบาทได้ดี แต่การปรับบทบาทด้านการเลี้ยงดูลูกไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะเวลาที่มีให้ลูกน้อยลง ต้องหาเลี้ยงครอบครัวเพียงผู้เดียว ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ของแม่ลูก นอกจากนี้ยังพบว่า ภาพของครอบครัวในอุดมคติยังคงมีอิทธิพลต่อผู้หญิง แม้ว่าเธอจะถูกสามีทำร้ายร่างกาย แต่ภาพของการทนอยู่เพื่อลูก เพราะความเชื่อที่ว่า เด็กที่มีพ่อแม่แยกทางกันจะกลายเป็นเด็กมีปัญหา สำหรับผู้หญิงที่ยุติปัญหาการถูกทำร้ายจากสามีโดยการหย่าร้าง เธอยังคงมองว่า ครอบครัวที่สมบูรณ์ต้องประกอบด้วยพ่อแม่ลูก แต่เมื่อขาดพ่อ เธอต้องทำหน้าที่ทั้งสองอย่างให้ได้

ส่วนการที่ฝ่ายหญิงแต่งงานใหม่เกิดขึ้น เพราะต้องการที่พึ่ง และเพื่อความมั่นคงในชีวิตครอบครัว ซึ่งจะเกิดขึ้นเนื่องจากแยกทางกัน หรือสามีถึงแก่กรรม น้อยมากที่จะมาจากการที่ภรรยาสนใจ แล้วไปแต่งงานใหม่อีกครั้ง